

**TÜRK VATANDAŞLIĞINDAN ÇIKMA VE
6304 SAYILI KANUN KAPSAMINDA
TÜRK VATANDAŞLIĞINDAN ÇIKANLARIN HAKLARI
(YENİ “MAVİ KART” UYGULAMASI)**

Dr. Uğur TÛTÛNCÛBAŐI*

Plân: *GİRİŞ, I. GENEL OLARAK VATANDAŞLIK ve ÇİFTE VATANDAŞLIK KAVRAMLARI, II. TÜRK VATANDAŞLIĞINDAN İZİN ALARAK ÇIKMA, A. Türk Vatandaşlığından Çıkmanın Şartları, 1. Ergin ve Ayırt Etme Gücüne Sahip Olmak (m. 25/a), 2. Yabancı Bir devlet Vatandaşlığını Kazanmış Olmak veya Kazanacağına İlişkin İnanırdıcı Belirtiler Bulunmak (m. 25/b), 3. Herhangi Bir Suç veya Askerlik Hizmeti Nedeniyle Aranan Kişilerden Olmamak (m. 25/c), 4. Hakkında Herhangi Bir Mali ve Cezai Tahdit Bulunmamak (m. 25/ç), B. Türk Vatandaşlığından “Çıkma İzin Belgesi” ve “Çıkma Belgesi”, 1. Çıkma İzin Belgesi, 2. Çıkma Belgesi, C. Türk Vatandaşlığından Çıkmanın Sonuçları, III. TÜRK VATANDAŞLIĞINDAN İZİN ALARAK ÇIKANLARIN HAKLARI, A. 6304 Sayılı Kanundan Önceki Durum ve Düzenlemenin Gerekçesi, 1. 7.6.1995 Tarih ve 4112 Sayılı Kanun ile Yapılan Düzenleme, 2. 29.6.2004 Tarih ve 5203 Sayılı Kanun ile Yapılan Düzenleme, B. 6304 Sayılı Kanun ile Getirilen Değişiklikler ve Çıkma İzni Alan Kişilerin Hakları, 1. Kişi Bakımından Uygulama Alanı, 2. Yararlanılamayacak Hakların Kapsamı, 3. Mavi Kart Düzenlemesi, SONUÇ.*

GİRİŞ

Yaklaşık 50 yılı aşkın bir süredir başta Almanya olmak üzere dünyanın birçok ülkesine göç eden, göç ettiği bu ülkelerde çalışan ve zamanla buralara yerleşen ve ailelerini kuran 3,5 milyonu aşkın Türk vatandaşımız vardır.

---

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı

Vatandaşlarımız, bir yandan vatandaşlığına sahip oldukları Türkiye ile olan organik bağlarını koparmamak, diğeryandan da haklı olarak çalıştıkları ve yerleştikleri devletlerin vatandaşlığını kazanmak istemektedirler. Bu isteklerini gerçekleştirmenin iki yolu vardır. Bunlardan ilki ve en fazla arzu edileni, Türk vatandaşlıklarını muhafaza ederek buldukları devletin de vatandaşlığını kazanmaktır. Yani çifte vatandaşlığa sahip olmaktır. Ancak başta Almanya olmak üzere, Avusturya ve Danimarka gibi bir kısım Avrupa ülkesinin çifte vatandaşlığı kural olarak Türk vatandaşları bakımından kabul etmemesi sebebiyle, söz konusu vatandaşlarımızın bu devlet vatandaşlıklarını kazanabilmeleri için Türk vatandaşlıklarından çıkmaları talep edilmektedir.

Yabancı bir devletin vatandaşlığını kazanabilmek için Türk vatandaşlığından çıkmaları gereken kişiler, bu yola başvurmaları durumunda Türkiye Cumhuriyeti karşısında bir “yabancı” sıfatına haiz olacakları ve bu sebeple de Türkiye’de sahip oldukları miras, taşınmaz edinme gibi bir kısım haklarını kaybedecekleri hususunda haklı bir endişeye sahiptirler. Bu endişeleri sebebiyle de uzun zamanlar yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmak konusunda çekingen davranan vatandaşlarımızın durumunun farkında olan kanun koyucu, 1995 yılından itibaren yaptığı ve zaman zaman değişikliklere uğrayan bir kısım düzenlemeler ile vatandaşlarımızın bu endişesini bertaraf etmek istemiştir.

Bu kapsamda yapılan en son değişiklik 2012 tarihli ve 6304 sayılı Kanun ile Türk Vatandaşlığı Kanununun 28. maddesinde yapılan düzenlemedir. Söz konusu değişiklik ile 1995 yılında yaratılmış olan “özel statülü yabancılar” sınıfına, yani Türk vatandaşlığından çıkan ve belirli şartlara sahip olan eski Türk vatandaşlarına tanınan hakların kapsamı genişletilerek ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Çalışmamızda 6304 sayılı kanun ile yapılan bu değişiklikler çerçevesinde Türk vatandaşlığından izin alarak çıkanların sahip oldukları haklar (mavi kart uygulaması) hakkında ayrıntılı bilgi verilmeden önce vatandaşlık ve çifte vatandaşlık kavramları hakkında genel bir bilgi verildikten sonra Türk vatandaşlığından “çıkma” yolu hakkında ayrıntılı açıklamalara yer verilmeye çalışılacaktır.

I. GENEL OLARAK VATANDAŞLIK VE ÇİFTE VATANDAŞLIK KAVRAMLARI

Vatandaşlık kavramı genel anlamda devlet ile kişi arasındaki karşılıklı hak, görev ve yükümlülük ilişkilerini belirleyen hukuksal bağ olarak tanımlanmaktadır¹. Vatandaşlık kişiyi vatandaşı olduğu devlet bakımından da, diğer devletlerin vatandaşı olan “yabancılardan” ve hiçbir devlet vatandaşlığına sahip olmayan “vatansızlardan” ayıran bir hukuki statüdür. Zira bu hukuki statünün sonucu olarak kişi, vatandaşı olduğu devlete karşı bir takım haklara ve bir takım yükümlülüklerle sahiptir. Her devlet, vatandaşı olan kişilere, vatandaşı olmayanlara nazaran bir takım ayrıcalıklar ve hukuki haklar tanımaktadır. Bu bağlamda vatandaşlık kavramı, şeklen belirli bir devlet ile kişi arasındaki hukuki ilişkiyi belirlerken, maddi içerik bakımından da kişinin vasfı olarak ortaya çıkan bir hukuki statüyü ortaya koymaktadır².

Kişi ile devlet arasında vatandaşlık denen hukuki bağın kurulması, her devletin kendi egemenlik hakkına dayanarak düzenlediği bir konu olup, çağdaş hukuk anlayışına göre bu bağın gerçekleşmesinde ilke olarak, dil, din, ırk (soy), mezhep, cins ve kültür gibi ayırıcı unsurların yer almaması esastır³. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası⁴ da, 66’ncı maddesinin ilk fıkrasında “Türk vatandaşlığı” kavramını tanımlamıştır. Buna göre, “Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür”. Burada “Türk vatandaşı” olmak sadece kişinin Türkiye Cumhuriyeti Devletinin vatandaşlığına sahip olduğunu ifade eden bir anlama sahip olup, hiçbir surette dil, din, ırk,

¹ **Aybay**, Rona: Vatandaşlık Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2008, s. 4.

² **Erdem**, B. Bahadır: Türk Vatandaşlık Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 2011, s. 4-8. Ayrıca “hukuki ilişki” ve “hukuki statü” unsurları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Nomer**, Ergin: Türk Vatandaşlık Hukuku, 17. Bası, İstanbul 2009, s. 15-24.

³ **Nomer**, Ergin: “Türk Vatandaşlık Hukukunun Genel İlkeleri”, İÜ Cumhuriyet’in 75. Yıl Armağanı, İstanbul 1999, s. 733-743, s. 733; **Göger**, Erdoğan: “Çifte Vatandaşlık”, AÜHFD, C. 44, S. 1-4, 1995, s. 127-181, s. 128. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi de, “*Vatandaşlık, bir kişiyle bir devlet arasındaki hukuksal bağı ifade eder ve kişinin etnik kökenini göstermez*” tanımını yapmıştır (m. 2/a). 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu’nun genel gerekçesinde de bu maddeye açık atıf yapılarak kabul edilmiştir. **Erdem**, s. 7.

⁴ RG. 09.11.1982 - 17863; 2709 sayılı ve 1982 tarihli T.C. Anayasası.

mezhep veya kültürel özellikleri dikkate almamaktadır. Anayasamızın 66. maddesindeki “Türklük” kavramı, Türk devleti ile vatandaşları arasında oluşan saf bir hukuki bağı ifade etmektedir. Bu tanım hiçbir şekilde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan kişilerin ırkı bakımından da “Türk” olduğunu göstermediği gibi, bunun tersine Türkiye Cumhuriyetine vatandaşlık bağı ile bağlı olmayanların Türk olmadığı şeklinde dışlayıcı bir anlam taşımamaktadır⁵.

Çifte (veya çok)⁶ vatandaşlık durumu, kişinin sahip olduğu vatandaşlığı koruyarak aynı zaman dilimi içerisinde birden fazla devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmasını, yani kişiye birden fazla devletin hukuki statü tanınması durumunu ifade eder⁷. Kişinin asli (doğuştan) vatandaşlığına sahip olduğu devlet ile arasında tarihi ve kültürel unsurların önemli bir rol oynadığı organik bağ olmasına karşın, kişinin sonradan kazandığı vatandaşlık onun genelde yaşadığı toplum ile olan bağlantısını yansıtır. Kişinin asli vatandaşlığı yanında başka bir vatandaşlığa daha sahip olmasının altında genelde

⁵ **Nomer**, Vatandaşlık, s. 51-53; **Aybay**, s. 76-84; **Doğan**, Vahit: Türk Vatandaşlık Hukuku, 11. Baskı, Ankara 2012, s. 32-37; **Erdem**, s. 39 vd. 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun 88. maddesinde yer alan tanım da, “*Türkiye ahalisi din ve ırk farkı olmaksızın Türk iltak olunur*” demek suretiyle Türk vatandaşlığı kavramının her türlü dil, din, ırk gibi ayırıcı unsurdan uzak olduğu prensibi kabul edilmiştir. Bkz. **Erdem**, s. 7; **Özkan**, Işıl/Tütüncübaşı, Uğur: “Türk Alman Hukukunda Çifte Vatandaşlığa İlişkin Gelişmeler”, AÜHFD - Prof. Dr. Bülent Yurt’un Anısına, C. 57, S. 3 (2008), s. 599-634, s. 617-618.

⁶ Vatandaşlık hukukundaki farklı düzenlemeler neticesinde bir kişinin iki veya ikiden fazla vatandaşlığa sahip olması mümkündür. Bu sebeple “çok vatandaşlık” kavramı, “çifte vatandaşlık” kavramına nazaran daha uygun bir kavram olmakla beraber, çifte vatandaşlık durumu ile diğer birden çok vatandaşlık hallerine oranla daha fazla karşılaşıldığından pratikte “çifte vatandaşlık” kavramının daha fazla tercih edildiği ve birden fazla vatandaşlık konularında da kullanıldığı görülmektedir. **Nomer**, Ergin: “Türk Devletler Özel Hukukunda Çifte Vatandaşlık”, MHB - Prof. Dr. Vedat Raşit SEVİĞ’e Armağan Özel Sayı, S. 1-2, Yıl 14 (1994), s. 55-62, s. 56; **Eksi**, Nuray: Askerliğin Vatandaşlık Üzerindeki Etkisi ve Özellikle Çifte Vatandaşlığa Sahip Kişilerin Askerlik Yükümlülüğü, 2. Bası, İstanbul 2005, s. 41.

⁷ **Uluocak**, Nihal: “Çifte Vatandaşlıkta Önceki Vatandaşlığın Terki Sorunu”, MHB - Doç. Dr. Özer ESKİYURT’un Anısına Özel Sayı, S. 1-2, Yıl 10 (1990), s. 197-202, s. 197; **Göğer**, s. 128; **Doğan**, s. 43.

ekonomik ve sosyal sebepler yatmaktadır. Zira son 50-60 yılda söz konusu olan özellikle ekonomik göçlerin⁸ sonucunda kişiler sahip oldukları yaşam koşullarını iyileştirmek için başka ülkelere önce geçici işçi olarak göç ederken zamanla gittikleri ülkede yerleşmeye ve o toplum ile kaynaşmaya başlamışlardır. Bunun doğal bir sonucu olarak da gittikleri ülkede yabancı muamelesi görmek yerine ekonomik ve siyasi haklar açısından birçok yarar sağlayacak olan o ülkenin vatandaşlığına da sahip olmak istemişlerdir⁹.

Çifte vatandaşlık hakkının reddedilmesi veya kabul edilmesi devletlerin politik, ekonomik ve kültürel çıkarları ile doğrudan bağlantılıdır¹⁰. Bu nedenle vatandaşları başka ülkelere göç eden devletler çifte vatandaşlığı desteklerken, göçmen ve işçi kabul eden devletler genelde çifte vatandaşlığı reddetmektedir¹¹. Özellikle ikinci dünya savaşından sonra yaşanan göç olayları ile küreselleşmenin neticesinde kaynak ülkeden ayrılan ve vatandaşı olmadıkları ülkelerde yaşayan belirgin bir göçmen nüfusunun oluşması bunda etkili olmuştur. Zira baştan geçici göçmen olarak kabul edilen bu kişilerin zamanla kalıcı olmaları ve sonraki kuşaklarının da vatandaşı olmadıkları bu ülkelerde yaşamaya devam etmeleriyle, söz konusu çifte vatandaşlığın önlenmesi ilkesi terk edilmeye başlanmıştır. Böylece çifte vatandaşlığın getireceği sorunlardan kaçmak yerine, birçok ülke tarafından kişinin çıkarına da ağırlık verilerek çifte vatandaşlık kabul edilmiştir¹².

⁸ Kişilerin dini, siyasi vb. sebeplerle ülkelerinde uğradıkları zulümden kaçıp kurtularak sığınacak bir ülke bulma amacıyla değil de; açlık, fakirlik, işsizlik ve refah seviyesinin düşüklüğü gibi sebeplerle yaşadıkları ülkeden çıkıp refah seviyesi yüksek olan ülkelere gitmeleri ekonomik göç olarak tanımlanmaktadır. **Çiçekli**, Bülent: *Yabancılar Hukuku*, 2. Baskı, Ankara 2009, s. 208; **Aybay**, Rona/**Dardağan-Kibar**, Esra: *Yabancılar Hukuku*, 3. Baskı, İstanbul 2010, s. 21.

⁹ **Çiçekli**, Bülent: “Göç, Vatandaşlık ve Entegrasyon: Alman ve Türk Hukukunda Çifte Vatandaşlık”, *Türk Vatandaşlığı Kanun Tasarısı Sempozyumu* (29 Şubat 2008) Bildiriler, Ankara 2008, s. 163-176, s. 163-164; **Ekşi**, s. 41-42.

¹⁰ **Uluocak**, s. 197; **Erdem**, s. 188 ve dn. 104.

¹¹ **Aybay**, Rona: “Çifte Uyruklu Sorunu”, *İnsan Hakları Yıllığı*, C. 15, 1993, s. 101-108, s. 103.

¹² **Nomer**, *Vatandaşlık*, s. 7-8, dn. 10; **Nomer**, *İlkeler*, s. 741; **Doğan**, s. 43; **Çiçekli**, *Çifte Vatandaşlık*, s. 169-170; **Erdem**, s. 13. Belçika, Fransa, İtalya, İsviçre ve

II. TÛRK VATANDAŞLIĞINDAN İZİN ALARAK ÇIKMA

Yabancı bir devlet vatandaşlığına geçmek isteyen TÛrk vatandaşı aynı zamanda var olan vatandaşlığını muhafaza etmek istemiyorsa takip edebileceği normal yol, izin almak suretiyle TÛrk vatandaşlığından çıkmaktır (m. 25). TÛrk vatandaşlığının yetkili makam kararı ile kayıp yolları arasında “çıkma” da yer almaktadır (m. 24) ve kanunun 25-29’uncu maddeleri arasında düzenlenmiştir. TÛrk vatandaşlığından çıkma imkânı sadece başka bir devlet vatandaşlığının kazanılmış veya kazanılacak olması amacıyla kişiye tanınan bir kanuni haktır. Çıkma’nın bu amaç ile sınırlı olmasının sebebi, söz konusu kişinin vatansız kalmasını önlemektir. Ayrıca bu hak vatandaşlık hukukunun genel ilkelerinden “herkes vatandaşlığını değiştirmede serbest olmalıdır” ilkesine dayanmaktadır.

AŐađıda inceleyeceğimiz Şartlara sahip olan TÛrk vatandaşlarının çıkma izni istemeleri durumunda İçişleri Bakanlığı tarafından çıkma izni verilebilir. Burada hem kişinin iradesi hem de yetkili makamın kararı aranmaktadır. Zira 25. maddede aranan Şartları taşımayan kişiye çıkma izni verilmeyecektir. Ayrıca Şartların tamamını taşısa dahi Bakanlığın yine de çıkma izni verme konusunda bir mecburiyeti olmayıp bir takdir hakkı bulunmaktadır. Aksi durumda burada bir “izin” tasarrufundan söz etmek mümkün olmazdı¹³. Ancak Bakanlık bu konuda takdir yetkisini kullanırken keyfi davranamaz.

İngiltere gibi çok sayıda yabancıнын yerleŐerek hayatlarını devam ettirdikleri Avrupa ÷lkeleri çifte vatandaşlığı önceleri reddetmelerine rağmen artık vatandaşlık talep eden kişilerden mevcut vatandaşlıklarından ayrılmalarını talep etmekten vazgeçmiŐlerdir. Buna karşın Almanya, Avusturya, Danimarka ve Hollanda gibi ÷lkeler çifte vatandaşlığı kural olarak kabul etmemektedirler. **Nomer**, Vatandaşlık, s. 7, dn. 10; **Çavuşoğlu**, Ayfer Uyanık: “TÛrk Vatandaşlık Kanununda 5203 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklik Sonrasında TÛrk Vatandaşlığından Çıkma”, Yasa Hukuk Dergisi, Yıl 28 (Mayıs-Ağustos 2005), S. 260-261, s. 21-39, s. 21.

¹³ Kamu düzenine ve milli güvenliğine aykırılık teŐkil etmediği sürece “kağıt üzerinde vatandaşı olduğu devletle, başka hiçbir iliŐkisi kalmamıŐ olan ve kalmasını da istemeyen bir kişinin zorla TÛrk vatandaşlığında tutulmasının, toplum menfaatine gerçekten uygun olup olmadığı” hususunda bkz. **Gürzumar**, Aydanur: “TÛrk Vatandaşlığının Kaybında Şahıs İradesinin Önemi”, Prof. Dr. Nihal ULUOCAK’a Armağan, İstanbul 1999, s. 135-163, s. 163.

Çünkü hiç kimse vatandaşlığını değiştirmek hakkından keyfi olarak yoksun bırakılamaz¹⁴.

A. TÜRK VATANDAŞLIĞINDAN ÇIKMANIN ŞARTLARI

5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununun “Türk Vatandaşlığından Çıkma” başlığını taşıyan 25. maddesine göre Türk vatandaşlığından çıkmak için izin isteyen kişilere, aşağıdaki 4 şartı birlikte taşımaları durumunda İçişleri Bakanlığı tarafından çıkma izni veya çıkma belgesi verilebileceği düzenlenmiştir. 25. maddede aranan şartlar bir ekleme haricinde yürürlükten kaldırılan 403 sayılı kanununun konuya ilişkin hükmüne paralel olarak düzenlenmiştir¹⁵. Madde 25’e göre Türk vatandaşlığından çıkma için aranan şartlar:

1. Ergin ve Ayırt Etme Gücüne Sahip Olmak (m. 25/a)

Vatandaşlıktan çıkmak için kanunda aranan ilk şart, vatandaşlıktan çıkacak olan kişinin ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmasıdır. Bu şartın varlığı Türk Medeni Kanununa göre tespit edilecektir. Kişi Türk vatandaşlığı

¹⁴ **Nomer**, Vatandaşlık, s. 106-107; **Doğan**, s. 123; **Turhan**, Turgut/Tanrıbilir, Feriha Bilge: Vatandaşlık Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2012, s. 93-94; **Erdem**, s. 201-202; **Kaplan**, Yavuz: “Türk Vatandaşlık Kanun Tasarısı Açısından Vatandaşlıktan Çıkma”, Türk Vatandaşlığı Kanun Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008) Bildiriler (Editörler: Doğan, Vahit/Tanrıbilir, Feriha Bilge/Şit, Banu), Ankara 2008, s. 177-183, s. 177.

¹⁵ Mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununun “Çıkma Şartları”nı düzenleyen 20. maddesine göre, “*Türk vatandaşlığından çıkma izni, aşağıdaki şartların varlığı halinde, İçişleri Bakanlığınca verilebilir. a. Mümeyyiz ve reşit olmak, b. Herhangi bir nedenle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış olmak veya başka bir devlet vatandaşlığını kazanacağına ilişkin inandırıcı belirtiler bulunmak, c. Herhangi bir suç nedeniyle aranmakta olan kişilerden olmamak, d. Hakkında herhangi bir mâli ve cezaî tahdit bulunmamak*”.

Ayrıca mülga 403 sayılı kanununda, 1995 yılında 4112 sayılı Kanun ile (RG. 12.06.1995 - 22311) yürürlükten kaldırılana kadar, Türk vatandaşlığından çıkmada “*Muvazzaf askerlik hizmetini yapmış olmak veya yapmış olmak sayılmak*” şartı da aranmaktaydı (m. 20/b).

yanında aynı zamanda başka bir devlet vatandaşlığına sahip olsa dahi, bu şartın varlığı Türk Medeni Kanununa göre tespit edilecektir. Zira MÖHUK'un 4/1-b maddesinde yer alan açık hükme göre, "*Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında, bunların aynı zamanda Türk vatandaşı olmaları hâlinde Türk hukuku*" uygulanır¹⁶.

Türk Medeni Kanununa göre, erginlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Evlenme¹⁷ de kişiyi ergin kılar (m. 11). Ayrıca on beş yaşını doldurmak şartıyla mahkeme kararıyla da kişi ergin kılınabilir (m. 12). Ayırt etme gücü ise kanunda olumsuz biçimde tanımlanmıştır. Buna göre, "*Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir*" (m. 13). Bu durumda ergin ve ayırt etme gücü olan kişiler bizzat Türk vatandaşlığından çıkma talebinde bulunabileceklerdir.

Bu konuda üzerinde durulması gereken husus ise, kendisine yasal temsilci atanmış olan kişilerin durumudur. Tam ehliyetsiz kişiler, yani sezgin olmayanlar konusunda bir sorun söz konusu değildir. Zira ayırt etme gücü olmadıkları için Türk vatandaşlığından izin alarak çıkmaları mümkün değildir. Buna karşın, sezgin kısıtlılar yani sınırlı ehliyetsizlerin (ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar) kural olarak kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada yasal temsilcilerinden izin almalarına gerek olmadığı Medeni Kanunda düzenlenmiştir (MK m. 16). Vatandaşlıktan çıkmanın da şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu kabul edilirse yasal temsilcinin iznine gerek olmayacağı sonucuna ulaşılabilir¹⁸. Ancak kanımızca¹⁹ bu kadar önemli sonuçları olan bir konuyu şahsa sıkı sıkıya bağlı haklar içerisinde değerlendirmek suretiyle sezgin küçüğün (örneğin 15 yaşındaki bir gencin) veya kısıtlanmış bir kişinin iradesine bırakmak, onların tahmin edemedikleri

¹⁶ Nomer, Çifte Vatandaşlık, s. 57; Turhan/Tanrıbilir, s. 94.

¹⁷ Olağan evlenme yaşı erkek ve kadın için 17 yaşın doldurulması (yani erginlik yaşından bir yıl öncesi), olağanüstü evlenme yaşı ise mahkemenin bu yönde karar vermiş olması şartıyla 16 yaşın doldurulmasıdır (MK m. 124).

¹⁸ Ayrıca bkz. Nomer, Vatandaşlık, s. 108 ve s. 68; Doğan, s. 125.

¹⁹ Erdem, s. 203-204.

bazı önemli ve olumsuz sonuçların doğmasına sebep olabilir. Medeni Kanununda da konu açıkça şahsa sıkı sıkıya bağlı hak olarak değerlendirilmeyip, vesayet altında bulunan kişinin vatandaşlığa girmesi de vatandaşlıktan çıkması da vesayet makamının (sulh mahkemesinin) ve denetim makamının (asliye mahkemesinin) iznine bağlanmıştır (MK m. 463/2)²⁰.

Kısıtlanması için yeterli sebep bulunmamakla beraber kendisine yasal danışman atanan kişiler (m. 429) ise, aynı tam ehliyetliler gibi vatandaşlıktan çıkma izni talebinde bulunabilirler²¹.

2. Yabancı Bir Devlet Vatandaşlığını Kazanmış Olmak veya Kazanacağına İlişkin İnanırcı Belirtiler Bulunmak (m. 25/b)

Kanun koyucu vatandaşlıktan çıkma müessesini düzenlerken, “herkes vatandaşlığını değiştirmede serbest olmalıdır” ilkesinden hareket etmiş olmakla beraber, madde 25/b’de yer vermiş olduğu bu şart ile vatandaşlıktan çıkan kişinin “vatansız” kalmasını da engellemek istemiştir. İşte bu iki amacın birleştiği bu şartta iki ayrı ihtimal öngörülmüştür²².

Birinci ihtimalde Türk vatandaşlığından çıkmak isteyen kişi, öncesinde yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış bulunmaktadır. 403 sayılı mülga Vatandaşlık Kanunundan farklı olarak 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununda izin almadan başka bir devlet vatandaşlığını kazanmış olmak Türk vatandaşlığının cezai nitelikte olan kaybetme nedenleri arasında yer almamaktadır. Kişi bu şekilde çifte vatandaşlığa sahip olabilmektedir (TVK m. 44). Anacak kişi başka bir devletin vatandaşlığını kazanmış olmakla beraber Türk vatandaşlığından da çıkmak istiyorsa, çıkma talebinde bulunması gerekir. Kişinin çıkma talebinde bulunabilmesi için yabancı devlet vatandaşlığını ne şekilde (ister iradi ister iradesi dışında) kazanmış olduğunun hiçbir önemi yoktur.

Kanunun 25/b maddesinde yer verilen ikinci ihtimalde ise, Türk vatandaşlığından çıkmak isteyen kişi henüz başka bir devlet vatandaşlığını

²⁰ **Güngör**, Gülin: *Tâbiyet Hukuku*, Ankara 2012, s.144-145.

²¹ **Nomer**, *Vatandaşlık*, s. 108 ve s. 68; **Kaplan**, s. 178.

²² **Nomer**, *Vatandaşlık*, s. 108; **Doğan**, s. 125; **Kaplan**, s. 179; **Erdem**, s. 204.

kazanmamıő olmakla beraber, kazanacağına ilişkin inandırıcı belirtilerin bulunması durumudur. Burada amaç kişinin TÛrk vatandaşlığından çıkması ile vatansız kalmasını engellemektir. Ancak kanunda kişinin çıkma izni alabilmesi için aranan “yabancı bir devletin vatandaşlığını kazanacağına ilişkin inandırıcı belirtiler”in neler olabileceğine ilişkin herhangi bir açıklık yoktur. Bununla beraber TÛrk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin²³42/1 maddesinin (c) bendinde, henüz yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmamıő olan kişinin kazanmak istediği devlet vatandaşlığına kabul edileceğine ilişkin teminat belgesinin getirilmesi halinde inandırıcı belirtinin bulunduğu kabul edilmektedir²⁴.

Ancak, yabancı devlet vatandaşlığının kazanılacağına ilişkin teminat belgesinin verilmesi, kişinin TÛrk vatandaşlığından “çıkma belgesi” almasını sağlamayıp sadece “çıkma izin belgesinin” verilmesine yardımcı olacaktır (m. 26). Aőaėıda da görüleceği gibi, bu belgenin verilmesi ile kiőiyeye iki yıllık süre içerisinde zaten yabancı devlet vatandaşlığını kazanması ve bunun üzerine “çıkma” belgesinin verilmesini sağlamaktadır. Kiőiyeye iki yıl içerisinde yabancı devlet vatandaşlığını kazanamazsa “çıkma izin” belgesi geçersiz olmakla beraber başka hiçbir yaptırım söz konusu olmayacaktır²⁵.

²³ Bakanlar Kurulunun 11.2.2010 gÛn ve 2010/139 sayılı kararıyla kabul edilmiştir. RG. 6.4.2010 - 27544.

²⁴ MÛlga 403 sayılı TÛrk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte ise konu daha geniş düzenlenmiştir ve “*Inandırıcı belirti olarak, ilgilinin vatandaşlığına geçmek istediği devlet makamlarından verilmiőt o devlet vatandaşlığına kabul edileceğine ilişkin belge veya ilgilinin TÛrk vatandaşı olarak o ÷lke uzun zamandan beri oturmasına ve orada mesleki, ticari veya sınai faaliyetlerde bulunmasına izin verildiğini gösteren belge veya o devlet vatandaşı ile evli olması ve bu durumun vatandaşlığa alınmasında kolaylıklar sağlayacağıının anlaőtılmıőt olması kabul edilebilir...*” (m. 31/2). Öğretide haklı olarak, yabancı devlet vatandaşlığının kazanılacağına ilişkin inandırıcı belirtilerin aranmasının gereksiz olduğu savunulmuőtir. Bkz. **Nomer**, Vatandaşlık, s. 109; **Doğan**, s. 126. Aksi fikirde, **Kaplan**, s. 179.

²⁵ **Nomer**, Vatandaşlık, s. 108-109; **Doğan**, s. 125-126; **Erdem**, s. 204-206.

3. Herhangi Bir Suç veya Askerlik Hizmeti Nedeniyle Aranan Kişilerden Olmamak (m. 25/c)

Çıkmanın bu şartı iki farklı konuyu içermektedir. Bunlardan ilki, Türk vatandaşlığından çıkmak isteyen kişinin herhangi bir suç nedeniyle aranan kişilerden olmaması şartıdır. Zira 5901 sayılı kanunun madde gerekçesinde²⁶ de ifade edildiği gibi, kanun koyucunun bu şartı koymasındaki amacı, “Devletin bu kişiler üzerindeki tasarrufunun ortadan kalkmaması için çıkma izni verilmesi söz konusu olmayacaktır”. Söz konusu şart ilk kez mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununda 2003 yılında yapılan değişiklik²⁷ ile düzenlenmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde de, “bu kişilerin vatandaşlıktan çıkmalarına izin vermenin, yeniden vatandaşlığa alınma kurumu ve izinle vatandaşlıktan çıkmanın avantajları ile birlikte düşünüldüğünde, çeşitli sorunlar doğuracak nitelikte” olduğu ifade edilmiştir²⁸. Anlaşılacağı üzere devlet herhangi bir suç sebebiyle vatandaşlıktan çıkarak kendisinden kaçmak isteyen kişinin bu amacını tespit etmiş olması durumunda, buna fırsat vermek istememektedir. Vatandaşlıktan çıkmak isteyen kişinin Türk devleti ile herhangi bir sorununun olmaması gerekmektedir²⁹.

Bu bentte yer alan bir diğer şart ise, Türk vatandaşlığından çıkmak isteyen kişinin askerlik hizmeti nedeniyle aranan kişilerden olmaması gerektir. Bu şart, mülga 403 sayılı kanunda 1995 yılında yapılan değişiklik³⁰ ile kanundan çıkarılan şarta benzemesiyle özellik arz etmektedir. Zira 1995 yılındaki değişiklikten önce kanunda düzenlenmiş olan çıkma şartları arasında “Muvazzaf askerlik hizmetini yapmış olmak veya yapmış sayılmak”³¹

²⁶ Bkz. www.tbmm.gov.tr, Türk Vatandaşlığı Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/458), TBMM Dönem: 23, Yasama Yılı: 2, S. Sayısı: 90.

²⁷ RG. 12.6.2003 - 25136.

²⁸ Nomer, Vatandaşlık, s. 109; Doğan, s. 126.

²⁹ Erdem, s. 207.

³⁰ RG. 12.6.1995- 22311.

³¹ Düzenlemenin devamında, “Muvazzaf askerlik hizmetini yapmış olmak kaydından istisnası zarurî görülenler hakkında Milli Savunma Bakanlığınca izin verilmesi mümkündür. Ancak bu şekilde Türk vatandaşlığından çıkan şahıs yeniden vatan-

şartı da yer almaktaydı. Kanun koyucunun 5901 sayılı kanuna neden çıkma şartları arasına tekrar askerlik hizmetine ilişkin benzer bir şartı eklediğine ilişkin kanun gerekçesinde herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Üstelik mülga 403 sayılı kanunda üç ayrı fıkrada düzenlenen askerlik yükümlölüğünün yerine getirilmemesine bağlı olan, Türk vatandaşlığının kaybettirilmesine ilişkin őartlar³² yeni 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda kaldırılmıŐtır. Askerliğe ilişkin yükümlölüklerin artık birer kaybettirme sebebi sayılmamasına rağmen, kanunda askerlik hizmetinin vatandaşlıktan çıkmanın bir şartı olarak yer alması bir çelişki olarak görülebilir³³.

Ancak **Erdem**'in de haklı olarak ifade ettiği gibi³⁴, her iki hüküm birbirinden farklı nitelikte olup farklı amaçlara sahiptir. Zira kaybettirme kararı, cezai nitelikte olan ve kişinin iradesi dışında Türk devleti tarafından sadakat yükümlölüğüne aykırı olarak görülen fiiller sebebiyle verilen bir karardır. 5901 sayılı kanunda askerliğe ilişkin yükümlölüklerin yerine getirilmemesi, Türk vatandaşlığının kaybettirilmesine yol açacak kadar ağır fiiller olarak kabul edilmemiŐtir. Buna karşın Türk vatandaşlığından çıkma iznine ilişkin karar, kişinin iradesiyle vatandaşlıktan çıkmayı talep edip bunun Türk Devletinin izin vermesiyle gerçekleŐtirdiđi bir karardır. Yani devletin kişiye bu yönde izin vermesi, kişi ile devlet arasında bir sorun olmamasına bağlanmıştır. Sonuç olarak kişi Türk vatandaşlığından çıkmak

---

daŐlıđa alındığı takdirde askerlik hizmetini yapmakla ödevlidir" ifadesi yer almaktaydı.

³² Mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununda, vatana bağlılık ile bađdaŐmayan eylemler olarak kabul edilen askerlik hizmetine bağlı kaybettirme sebepleri Őunlardı: "*Yurt dışında bulunup da, muvazzaf görevini yapmak veya Türkiye'de savaŐ ilanı üzerine, yurt dışında bulunup da, yurt savunmasına katılmak için yetkili kılınmıŐ makamlar tarafından usulen yapılacak çağrıya mazeretsiz olarak üç ay içinde icabet etmeyenler (m. 25/), Sevk sırasında veya kıt'alarına katıldıktan sonra yurt dıŐına kaçıp da kanunı süre içinde dönmeyenler (m. 25/d), Silâhli Kuvvetler mensupları ile askerlik görevini yapmakta olanlardan görev, izin, hava deđiŐimi veya tedavi için yurt dışında bulunup da süresi bittiği halde mazeretsiz olarak üç ay içinde geri dönmeyenler (m. 25/e)*".

³³ **Nomer**, Vatandaşlık, s. 109. Ayrıca bkz. **Kaplan**, s. 180; **Güngör**, s. 145-146.

³⁴ **Erdem**, s. 207-208.

istiyorsa, bunu ancak herhangi bir suçtan veya askerlik hizmetinden aranmıyor olması durumunda talep edebilecektir. Eğer devlet ile kişi arasında bu sebeplerden kaynaklanan bir sorun varsa, devlet haklı olarak kişiye çıkma izni vermeyecektir.

Ayrıca kanımızca bu çıkma şartı uygulanırken askerlik hizmeti kavramını, muvazzaf askerlik hizmetini de bütün yönleriyle kapsayacak şekilde değerlendirmemek gerekir. Zira kanun koyucu Türk vatandaşlığından çıkma izni talep edenlerin aynı zamanda muvazzaf askerlik hizmetini yapmış olmalarını şart koşsaydı, bunu açıkça 1995 yılında 403 sayılı Vatandaşlık Kanununda yapılan değişiklikten önceki halde olduğu gibi açıkça düzenleyebilirdi. Bu sebeple kanımızca, burada eskiden kaybettirme sebepleri arasında yer alan ve suç niteliğine sahip olan (örneğin asker kaçağı olmak gibi) askerlik yükümlülükleri düzenlenmeye çalışılmıştır. Yoksa muvazzaf askerliği yapmış olmak yeni bir şart olarak tekrardan kanununa eklenmiştir³⁵.

4. Hakkında Herhangi Bir Mali ve Cezai Tahdit Bulunmamak (m. 25/ç)

Türk vatandaşlığından çıkma izni verilebilmesi için aranan bu son şart 25/c maddesinin konulma amacı ile aynıdır. Devlet, hakkında herhangi bir mali ve cezai tahdit bulunan kişilere çıkma izni vermeyerek bu kişiler üzerinde var olan tasarrufunun ortadan kalkmasını engellemek amacındadır. Söz konusu şart vatandaşlık hukukuna dair kaygılardan ziyade, vatandaşlıktan çıkmanın Türk mahkemeleri tarafından yargılanmaktan ve Türk devleti tarafından takibata uğramaktan kurtulmanın bir yolu olarak kullanılmasına ilişkin kaygılardan kaynaklanmaktadır. Burada da kişinin Türk

---

³⁵ Ayrıca Kaplan'a göre, Türk vatandaşlığından çıkmayı askerlikten bir kaçış yolu olarak görenlerin, yeniden Türk vatandaşlığına alınmasında, Türk hukukuna uygun olarak askerlik hizmetini yapmak ve buna ek olarak belirli bir cezai şartı yerine getirmeleri gibi bir koşulun öngörülmesi, bu konudaki istismar ve kötü niyetin önlenmesi bakımından caydırıcı olabilir. **Kaplan**, s. 180.

vatandaşlığından çıkma izni alabilmesi onun, Türk devleti ile herhangi bir sorununun olmamasına bađlıdır³⁶.

B. TÜRK VATANDAŞLIĞINDAN “ÇIKMA İZİN BELGESİ” VE “ÇIKMA BELGESİ”

Türk vatandaşlığından çıkmak isteyen kişinin yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış olması veya henüz kazanmamıŐ olmakla beraber kazanacağına ilişkin inandırıcı belirtilerin bulunması durumlarına göre kanunun 26. maddesinde kendisine verilebilecek iki farklı belge düzenlenmiştir.

1. ıkma İzin Belgesi

Yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmak zere Türk vatandaşlığından çıkmak için izin isteyen, fakat henüz bir yabancı devlet vatandaşlığını kazanmamıŐ ve durumu uygun görülen kişilere, İçişleri Bakanlığı tarafından “ıkma izin belgesi” verilir. Yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanacağına ilişkin inandırıcı belirtiler bulunan ve 25. maddede aranan diğer Şartlara da haiz olan kişiye karar tarihinden itibaren iki yıl süreyle geçerli olan çıkma izin belgesinin verilmesi ile kişi henüz Türk vatandaşlığını kaybetmiş olmaz. Bu belge, sadece kişiye yabancı bir ülke vatandaşlığını kazanma konusunda İçişleri Bakanlığı tarafından izin verildiğini göstermektedir. Bu belgenin verilmesindeki amaç, henüz yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmamıŐ olan ve fakat kazanacağı ümidinde olan kişinin herhangi bir nedenle bu yabancı devlet vatandaşlığını kazanamaması durumunda “vatansız” kalmasını önlemektir.

İzin belgesi alanlar iki yıl içerisinde yurt içinde ikamet edilen yer valiliğine, yurt dışında ise dış temsilciliklere yabancı devlet vatandaşlığını kazandıklarına ilişkin bilgi ve belgeleri vermek zorundadır. Süresi içerisinde

³⁶ **Kaplan**, s. 180-181; **Erdem**, s. 208. Kanunun 25/c ve 25/ maddelerinde yer alan Şartlar, kanunda açıkça düzenlenmemiŐ olsaydı dahi İçişleri Bakanlığının “ıkma izni” verme konusunda sahip olduğu takdir yetkisini kullanarak bu durumdaki kişilere çıkma izni vermekten kaçınabileceği konusunda bkz. **Doğan**, s. 126-127.

yabancı devlet vatandaşlığının kazanılmaması durumunda çıkma izin belgesi geçersiz hale gelir (m. 26/2). İzin süresi içerisinde yabancı devlet vatandaşlığını kazandığını belgeleyen kişiye, imza karşılığında Türk vatandaşlığından “çıkma belgesi” verilir. Çıkma belgesinin verilmesi ile kişi Türk vatandaşlığını kaybetmiş olur³⁷.

Ancak yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmak için “çıkma izin belgesi” alan kişi iki yıllık süre içerisinde yabancı devlet vatandaşlığını kazanır ve fakat bunu yetkili Türk makamlarına bildirmezse bunun Türk vatandaşlığı üzerinde bir etkisi ve yaptırımı olmayacaktır. Zira mülga 403 sayılı kanuna göre izin belgesi alanların süresi içerisinde (eskiden 3 yıllık süre öngörülmüştü) yetkili Türk makamlarına bilgi ve belgeleri vermeleri durumunda mülga 23/2 maddesine göre haklarında Türk vatandaşlığını kaybettirme kararı verilebilmekteydi. Ancak mülga 403 sayılı kanundan farklı olarak bu kaybettirme nedenine 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununda yer verilmemiştir. Bu durumda çıkma izin belgesini aldıktan sonra süresi içerisinde yabancı devlet vatandaşlığını kazanan kişi bu durumu yetkili Türk makamlarına bildirmezse dahi kanunun 44. maddesinde de açıkça düzenlenmiş olan çifte vatandaşlığa sahip olacaktır ve herhangi bir cezai nitelikte yaptırım uygulanamayacaktır³⁸.

2. Çıkma Belgesi

Türk vatandaşlığından çıkma talebinde bulunan kişi, bu talep anında herhangi bir yabancı devlet vatandaşlığına da sahip olan ve yukarıda açıklamış olduğumuz Türk Vatandaşlığı Kanununun 25. maddesinde aranan şartlara sahip olduğu tespit edilen kişilere İçişleri Bakanlığınca çıkma izni verilecekse, o halde kendisine derhal Türk vatandaşlığından “çıkma belgesi” verilir. Bunun yanında, henüz yabancı bir devlet vatandaşlığına sahip olmamakla beraber, kazanacağına ilişkin inandırıcı belirtiler bulunduğunu

³⁷ Nomer, Vatandaşlık, 109-110; Doğan, s. 127-128; Erdem, s. 209-210.

³⁸ Bkz. Erdem, s. 210-211; Kaplan, s. 181; Güngör, s. 148-149. Süresi içerisinde yetkili Türk makamlarına gerekli bilgi ve belgelerin sunulmaması durumunda idari para cezasının uygulanması gerektiği görüşü için bkz. Kaplan, s. 182.

belgeleyip m. 25’de aranan diğler Şartlara da sahip olduğu için kendisine ‘‘ıkma izin belgesi’’ verilen kişilere de, verilmiŐ olan bu izin sonucunda (iki yıl içerisinde) yabancı bir devlet vatandaşlığını kazandıklarını belgelemeleri durumunda, derhal ‘‘ıkma belgesi’’ verilecektir. ıkma belgesi Nüfus ve Vatandaşlık İŞleri Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenir ve ilgiliye imza karşılığında teslim edilir. ıkma belgesinin teslim edilmesiyle beraber kişi Türk vatandaşlığını kaybetmiş olur³⁹.

C. TÜRK VATANDAŞLIĞINDAN ÇIKMANIN SONUÇLARI

Türk Vatandaşlık Kanununa göre, Türk Vatandaşlığından ıkma belgesinin ilgiliye imza karşılığı teslim edilmesi ile kişi Türk vatandaşlığını kaybeder. Türk vatandaşlığını kaybeden kişilerin nüfus aile kütüklerindeki kayıtları kapatılır ve kayıp tarihinden itibaren yabancı muamelesine tabi olurlar (m. 27/1). Bunun sonucunda da prensip olarak yabancıların Türkiye’de sahip olabilecekleri haklara ve yükümlere sahip olacaklardır⁴⁰. Genel kural bu olmakla beraber aŐağıda açıklanacağı üzere, doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni alarak Türk vatandaşlığından çıkan kişiler ile bir kısım hısımlarının sahip olabilecekleri hakların kapsamı yabancılara nazaran genişletilmiştir.

Türk vatandaşlığından çıkma izni almak suretiyle çıkan ve yabancı statüsüne geçen, kişinin kendisidir. Bu sebeple kişinin Türk vatandaşlığını kaybetmesi eşinin vatandaşlığına tesir etmez. Türk vatandaşlığını kaybeden kişinin çocuğu bakımından ise durum iki ihtimale göre sade ve açık olarak kanunda düzenlenmiştir. Buna göre, eğer anne ve baba çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını birlikte kaybederlerse, çocukları da Türk vatandaşlığını kaybeder. Buna karşın eŐlerden sadece birinin çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybetmesi durumunda ise, ‘‘Türk vatandaşlığını kaybeden ana ya da babanın talebinin bulunması ve diğler eşin de muvafakat etmesi halinde çocukları da kendileri ile birlikte Türk vatandaşlığını kaybeder. Muvafakat verilmemesi halinde hâkim kararına göre işlem’’

³⁹ Nomer, Vatandaşlık, s. 110; Doğan, s. 128; Erdem, s. 208-209.

⁴⁰ Doğan, s. 129; Erdem, s. 212.

yapılacağı kabul edilmiştir (m. 27/2). Çocuğun⁴¹, Türk vatandaşlığından çıkan kişinin velayetinde olup olmamasının bir önemi yoktur. Türk vatandaşlığından çıkan eş, velayetin kimde olduğuna bakılmaksızın çocuğun da kendisi ile birlikte Türk vatandaşlığından çıkmasını talep ediyorsa eşinin muvafakatini alacaktır. Ancak, eşin muvafakat etmemesi durumunda, mahkemeden alınacak karara göre işlem yapılacaktır. Mahkeme vereceği kararda kural olarak Türk vatandaşlığından ayrılmanın çocuğun menfaatine olup olmadığını araştıracaktır. Yetkili mahkeme, davalının yerleşim yeri Asliye mahkemesidir (HMK m. 6).

Ayrıca kanuna göre, “*Vatandaşlığın kaybı, çocukları vatansız kılacak ise bu madde hükümleri uygulanmaz*” (m. 27/3). Buna göre, çocuğun anne ve/veya babasına bağlı olarak Türk vatandaşlığından ayrılması, onlara bağlı olarak yabancı devlet vatandaşlığını kazanması şartına bağlanmıştır. Bu yolla vatansız kalmaları ihtimal ve tehlikesine karşı çocukların korunması amaçlanmıştır⁴².

III. TÜRK VATANDAŞLIĞINDAN İZİN ALARAK ÇIKANLARIN HAKLARI

Türk vatandaşlığını kaybetmenin genel sonucu kişinin, kayıp tarihinden itibaren yabancı statüsüne geçmesidir. Bunun sonucu olarak kişi her yabancı gibi Türk hukuku bakımından yabancılar hukukunun kendisine getirdiği haklara ve birtakım kısıtlamalara tabi olmaktadır. Kural olarak da, eskiden Türk vatandaşlığına sahip olan ve artık yabancı olan kişilerin, başka bir

⁴¹ 403 sayılı mülga Türk Vatandaşlık Kanununda “çocuk” değil “küçük çocuk” ifadesi bulunmasına rağmen, yeni kanunda çocuğun küçük olması gerektiği yönünde herhangi bir ifade yer almamaktadır. Buna karşın yönetmeliğin tanımlar başlıklı 3. maddesinde çocuk tanımına yer verilmiştir ve onsekiz yaşını tamamlamamış olan kişiyi ifade ettiği açıkça düzenlenmiştir. Bunun dışında mülga 403 sayılı kanunda ve tasarıda yer alan, çocuğun onbeş yaşından büyük olması durumunda yazılı muvafakatinin alınacağı hususu yeni kanunda yer almamıştır. **Doğan**, s. 135-136 ve dn. 11; **Erdem**, s. 214, dn. 8.

⁴² **Doğan**, s. 135-136; **Erdem**, s. 213-214.

devlet vatandaşlığına sahip olan veya vatansız olan yabancılardan hiçbir farkı bulunmamaktadır.

Ancak mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununda 1995 tarihinde 4112 sayılı Kanun⁴³ ile yapılan düzenlemeden sonra “çıkma izni” almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişilere mahsus bir takım istisnai haklara sahip olan bir “**ayrıcalıklı yabancılar statüsü**” yaratılmıştır. Bu düzenleme ile doğumla aslen Türk vatandaşı olan ve fakat Türk vatandaşlığından izin alarak çıkan eski Türk vatandaşları için bir takım ayrıcalıklı haklar tanınmış oldu. Özellikle Türkiye’ye giriş-çıkış, Türkiye’de ikamet veya taşınmaz edinme ile buna bağlı miras hakları konularında Türk vatandaşlarının sahip oldukları haklara aynen sahip olmaya devam edeceklerdir. 1995 yılında ilk kez Vatandaşlık Kanununda düzenlenen bu yöndeki hüküm, yürürlükteki 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda da yer almaktadır. En son 2012 yılında 6304 sayılı Kanun⁴⁴ ile yapılan değişiklikle uygulamada yaşanan bir kısım sorunların giderilmesi amacıyla söz konusu hüküm yeniden düzenlenmiştir.

1982 Anayasası’nın 62. maddesi “Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları” başlığını taşımaktadır ve devlete bu konuyla ilgilenme yükümlülüğü getirmektedir. Buna göre, “Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır”. 2010 yılında kabul edilen 5978 sayılı “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”⁴⁵ bu anayasal yükümlülüğün yerine getirilmesine ilişkin bir düzenleme içermektedir. 5978 sayılı Kanunun 1. maddesine göre bu Kanunun amacı:

“a) Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızla ilgili çalışmalar yapmak ve sorunlarına çözüm üretmek,

---

⁴³ RG. 12.6.1995 - 22311.

⁴⁴ RG. 18.5.2012 - 28296.

⁴⁵ RG. 6.4.2010 - 27544.

- b) *Soydaş ve akraba topluluklar ile sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla bu topluluklara yönelik faaliyetler yürütmek,*
- c) *Avrupa Birliği çerçevesinde yürütülen projeler hariç olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarınca ülkemizde eğitim görmesi uygun görülenlerle, uluslararası anlaşmalar çerçevesinde ülkemize gelen öğrencilerin, ülkemizdeki eğitim süreçlerinin başarılı bir şekilde sonuçlandırılması için her türlü esası belirleyerek, ilgili kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamak,*

üzere, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının kuruluş, teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.

Bu nedenlerle imtiyazlı yabancı statüsü verilen eski Türk vatandaşlarına tanınan haklar kanunda ayrıca düzenlenmiştir⁴⁶.

AİHS’de ayrımcılık yasağı 14. maddede düzenlenmiştir. 14. maddede “uyruklu” kavramına yer verilmemiştir⁴⁷. AİHS’ne ek 12. Protokol ayrımcılık yasağını genişletmektedir. Buna göre protokolde AİHS’nin 14. maddesindeki, ayrımcılık yasağını “sözleşme ile tanınan hak ve özgürlüklerle” sınırlayan anlatım yerine “kanunla tanınmış herhangi bir hak” deyimine yer verilmektedir ve böylece ayrımcılık yasağının kapsamı genişletilmektedir⁴⁸. Bu bağlamda bazı haklardan veya olanaklardan yararlanma açısından, uyruklu temeline dayanan farklı uygulamalarının bulunması, bunların objektif ve makul nedenlere dayanması durumunda bu uygulamalarının ayrımcılık oluşturmadığı görüşü ileri sürülmektedir⁴⁹.

⁴⁶ Bkz. **Aybay/Dardağan**, s. 6-7.

⁴⁷ AİHS’nin “Ayrımcılık Yasağı” başlıklı 14 maddesine göre, “*Bu Sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi ya da başka görüşler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensup olmak, servet, doğuş veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayırım gözetilmeksizin sağlanır*”.

⁴⁸ Türkiye, Protokolü 18.4.2001 tarihinde imzalamış olmakla beraber henüz onaylamamıştır.

⁴⁹ **Aybay/Dardağan**, s. 61-62.

A. 6304 SAYILI KANUNDAN ÖNCEKİ DURUM VE DÛZENLEMENİN GEREKÇESİ

1. 7.6.1995 Tarih ve 4112 Sayılı Kanun ile Yapılan DÛzenleme

403 sayılı mÛlga TÛrk Vatandaşlık Kanununda 1995 yılında değişiklik yapılmadan önce “Genel Olarak Yabancı Muamelesi” başlığını taşıyan 29. maddesinde yer alan dÛzenlemeye göre, “Bu kanun gereğince TÛrk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihinden başlayarak yabancı muamelesine tâbi tutulur. İkamet, gayrimenkul edinme ve ferağı, miras ve çalıőma gibi konularda ancak TÛrk kanunlarının yabancılara tanıdığı haklardan faydalanabilirler. 33. ve 35 nci maddeler hÛkÛmleri saklıdır”. GrÛldüęü üzere, 29. maddede yer alan dÛzenlemede TÛrk vatandaşlığının kaybına yol ačan sebepler ve kayıp yolları arasında herhangi bir fark gözetilmeksizin, ortak sonuç olarak TÛrk vatandaşlığını kaybetmiş olan herkesin kayıp tarihinden itibaren yabancı muamelesine tâbi tutulacağı ifade edilmiştir.

TÛrk vatandaşlığını kaybedenlerin genel olarak “yabancı muamelesine tâbi” tutulacağına ilişkin 29. madde dÛzenlemesi, TÛrk vatandaşlığından izin alarak çıkanlar açısından da bir fark gözetmiyor olması sebebiyle, TÛrk vatandaşları bu yola başvurmaktan çekiniyorlardı. Zira yurt dışında bulunan, buralarda yaşayan ve çalışan vatandaşlarımız, haklı olarak buldukları ÷lkenin vatandaşlığına geçerek siyasi, sosyal ve ekonomik konularda daha lehe bir statÛye sahip olmak istemektedirler. Bu durum TÛrkiye Cumhuriyetinin politikaları ile de örtüşmekteydi. Bu yolla TÛrkiye’nin yurt dışında gÛçlü lobilere sahip olması mÛmkÛn idi. Ancak başta Almanya olmak üzere, Avusturya, Danimarka ve İsveç gibi ÷lkelerin ifte vatandaşlığı TÛrk vatandaşları bakımından kural olarak kabul etmemeleri sebebiyle, bu devlet vatandaşlıklarını kazanmak isteyen kişilerin TÛrk vatandaşlığından çıkmaları şarttı. Ancak yÛrÛrlükte bulunan 29. madde sebebiyle TÛrk vatandaşlığından izin alarak çıkanların dahi yabancı muamelesine tâbi tutulacak olmaları ve bu bağlamda miras, gayrimenkul edinme gibi haklar bakımından sınırlamalar ile karőılaőabilecek olmaları sebebiyle vatandaşlarımız bu yola başvurmak ve yabancı devlet vatandaşlığını kazanmak konusunda haklı olarak çekingen davranıyorlardı. Bu ekingenlik rakamlara da yansımıştı ve

1995 yılında sırf Almanya’da yaşayan vatandaşlarımızın sayısı 2,5 milyon kişiden fazla olmasına karşın, bunlar arasında Alman vatandaşlığına geçenlerin sayısı yaklaşık 40.000 kişide kalmıştı⁵⁰.

Bu sebeplerden dolayı kanun koyucu 29. maddede öngörülen yabancı statüsüne tâbi olma kavramının, çıkma izni ile Türk vatandaşlığından çıkacak olan kişiler bakımından yumuşatılarak doğumla Türk vatandaşı olanlar açısından katı uygulanmaması amacıyla 1995 yılında 4112 sayılı Kanunu kabul etmiş ve 29’uncu maddeyi tekrar düzenlemiştir⁵¹. 4112 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra Türk Vatandaşlık Kanunu 29’uncu maddesinin başlığı “Yabancı Muamelesi ve Saklı Tutulan Haklar” olarak değiştirilmiş ve madde şu şekilde tekrar kaleme alınmıştır:

“Bu kanun gereğince Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihinden başlayarak yabancı muamelesine tâbi tutulur. Ancak, doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış olup da sonradan Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişiler ve bunların kanunî mirasçıları, Türkiye Cumhuriyetinin millî güvenliği ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla ülkede ikamet, seyahat, çalışma, miras, taşınır ve taşınmaz mal iktisabı ile ferağı gibi konularda Türk vatandaş-

⁵⁰ **Turhan**, Turgut: “Türk Vatandaşlığından Çıkanların Hakları”, AÜHFD, C. 46, S. 1-4 (1997), s. 41-65, s. 43-44; **Çiçekli**, Bülent: “Türk Vatandaşlığından İzin Alarak Çıkma”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl 2000, S. 4, s. 63-75, s. 70. Ayrıca bkz. İçişleri Komisyonu Raporu (1/846): TBMM Tutanak Dergisi, C. 88, S. Sayısı 842, s. 1.

⁵¹ Nitekim 4112 sayılı Kanunun gerekçesinde de bu durum, “Yurt dışındaki vatandaşlarımızın buldukları ve çalıştıkları yabancı devletlerin vatandaşlığına geçmek istedikleri; ancak bu devletlerin Türk vatandaşlığından çıkma şartını aradıkları; buldukları devlet vatandaşlığını kazanabilmek amacıyla zorunlu olarak Türk vatandaşlığından çıkma izni alan bu vatandaşlarımızın ise, TVK md. 29 uyarınca Türkiye’de yabancı muamelesine tâbi tutuldukları; bu uygulamanın ise söz konusu vatandaşlarımızın yabancı devlet vatandaşlığına geçmekten sarfinazar etmelerine yol açtığı ve 4112 Sayılı Kanunun da bu sıkıntıyı ortadan kaldırmak amacıyla düzenlendiği” açıkça belirtilmiştir: Türk Vatandaşlığı Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/846): TBMM Tutanak Dergisi, C. 88, S. Sayısı 842, s. 1.

larına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler. 33. ve 35 inci maddeler hükümleri saklıdır”.

Ayrıca bu değişikliğe paralel olarak konuya ilişkin Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin⁵² 42. maddesine eklenen hüküm ile, bu kişilere istekleri üzerine bu durumlarını gösteren bir belgenin verileceği ve 29. madde kapsamında belirtilen konulara ilişkin işlemler sırasında bu belgenin ibraz edilmesinin zorunlu olduğu düzenlenmiştir⁵³. Söz konusu belge “pembe kart” olarak bilinmekteydi⁵⁴.

Bu yeni düzenlemeden yararlanabilmek için Türk vatandaşlığını çıkma izni olarak kaybetmiş olan kişinin doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış olması gerekir. Türk vatandaşlığının doğum ile kazanılması yani aslen kazanılması kural olarak kan (soybağı) esasına dayanmakla beraber istisnai durumlarda toprak (doğum yeri) esasına göre de aslen kazanılması mümkündür. 29. maddede sadece doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış olmak ibaresi bulunduğu için, bunun kan veya toprak esasına göre kazanılmış olması arasında bir fark bulunmamaktaydı⁵⁵. Ayrıca söz konusu haklardan yararlanacak kişiler arasında doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış ve sonradan Bakanlar Kurulundan çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişilerin kanunî mirasçıları da sayılmıştır⁵⁶.

Türk Vatandaşlık Kanununun 29. maddesinde yapılan bu düzenleme ile Türk yabancılar hukuku sisteminde yeni bir “özel statülü (imtiyazlı) yaban-

⁵² RG. 1.7.1964 - 11742.

⁵³ Resmi Gazete’de yayınlanmadığı anlaşılan söz konusu bu düzenleme için bkz. **Sargın**, Fügen: Yabancı Gerçek Kişilerin Türkiye’de Taşınmaz Mal Edinmeleri ve Sınırlı Aynî Haklardan Yararlanmaları, Ankara 1997, s. 185-186. Ayrıca bkz. **Nomer**, Vatandaşlık (12. Baskı), s. 202.

⁵⁴ **Aybay**, s. 207, dn. 16; **Çiçekli**, Çıkma, s. 72; **Tarman**, Zeynep Derya: “Türk Vatandaşlığından Ayrılan ve Yurtdışında Yaşayanların Özel Hukuki Statüsü”, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler (Uluslararası Sempozyum Bildirileri), Ankara 2010, s. 206-230, s. 218.

⁵⁵ Ayrıca bkz. **Turhan**, s. 50-51.

⁵⁶ “Kanunî mirasçı” kavramının masum bir ifade olmadığına ilişkin haklı eleştiriler için bkz. **Turhan**, s. 52-54.

cılar” kategorisi yaratılmıştır⁵⁷. Ancak bu durumun yabancılar hukukunun yapısı ve Türk Yabancılar Hukukunun temel prensipleriyle uyum halinde olduğu ifade edilmiştir. Zira bir devlet, temel hak ve özgürlükler alanında eşitlik prensibini benimsemiş olmak şartıyla, kendi ülkesinde bulunan yabancıların hangi şartlar altında hangi haklardan faydalanabileceklerini mili çıkarları doğrultusunda kendileri belirler, bu tamamen bir iç hukuk meselesidir⁵⁸. Buna göre Türkiye Cumhuriyeti de, kendisinden izin alarak Türk Vatandaşlığından çıkan ve bu sebeple yabancı statüsüne geçen kişilerin hangi haklardan yararlanabileceği konusunu özel bir düzenleme yapmak yoluyla belirlemesi mümkündür. Bu şekilde yabancılar hukuku prensiplerinden bir sapma da söz konusu değildir⁵⁹.

2. 29.6.2004 Tarih ve 5203 Sayılı Kanun ile Yapılan Düzenleme

4112 sayılı Kanun ile 1995 yılında yapılan değişiklik bazı yönleri ile yeteri açıklıkta değildi ve eleştirilmişti. Özellikle maddede yer alan; “*doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış olup da **sonradan** Bakanlar Kurulundan⁶⁰ çıkma izni almak suretiyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişiler*” ibaresi sebebiyle maddenin lafzî yorumunu yapan Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, 29. maddede yer alan haklardan sadece, izin alındığı anda yabancı bir devlet vatandaşlığına sahip olmayan kişilerin yararlanabileceği sonucuna varmaktaydı. Bu sebeple de çıkma izni almadan önce yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan ve sonra çıkma izni alanların bu hakları kullanabilmelerinde sorun yaşanmaktaydı. Oysa kanun koyucunun buradaki amacı yabancı devlet vatandaşlığını kazanan kişilerin

⁵⁷ **Ansay**, Tuğrul: “Türk Alman İlişkilerinde Çifte Vatandaşlık”, Prof. Dr. Ali BOZER’e Armağan, Ankara 1998, s. 609-618, s. 616-617; **Turhan**, s. 48; **Nomer**, Genel İlkeler, s. 737 ve dn. 10.

⁵⁸ Bkz. **Çelikel**, Aysel/**Gelgel**, Günseli (Öztekin): Yabancılar Hukuku, İstanbul 2012, s. 7-8 ve s. 13-14.

⁵⁹ **Turhan**, s. 49. Ayrıca krş. **Nomer**, İlkeler, s. 737; **Nomer**, Vatandaşlık, s. 103.

⁶⁰ 4.6.2003 tarih ve 4866 sayılı Kanun (RG. 12.6.2003 - 25136) ile yapılan değişiklikle madde de yer alan “Bakanlar Kurulu” yerine “İçişleri Bakanlığı” ifadesi eklenmiştir. Ayrıca bkz. **Çavuşoğlu**, s. 28, dn. 37.

haklarını korumak olduğundan burada lafzî değil, amaca uygun yorum yapılması gerektiği haklı olarak ifade edilmekteydi⁶¹.

Ayrıca kanunda, çıkma izni alanlar dışında “*bunların kanunî mirasçıları*”nın da söz konusu haklardan yararlanacak olması eleştirilmiştir. Zira kanunî mirasçı olup Türkiye veya Türk vatandaşlığı ile hiçbir bağı olmayan yabancılara da bu şekilde imtiyazlı hakların verilmesi söz konusu olabilecekti⁶². Son olarak, madde de “*ikamet, seyahat, çalışma, miras, taşınır ve taşınmaz mal iktisabı ile ferağı gibi konularda Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler*” şeklindeki düzenlemede yer alan “taşınır” mallar ve “gibi” ifadeleri de eleştirilmiştir. Zira taşınır mallar konusunda zaten yabancılar açısından bir kısıtlama söz konusu olmadığından düzenlemede yer almasına gerek yoktu. Ayrıca haklar sayıldıktan sonra “gibi” ifadesinin olması sebebiyle, düzenlemenin yeteri derecede açık olmadığı ve karışıklığa yol açabileceği ifade edilmişti. Ayrıca istisnai bir düzenleme olması sebebiyle de dar yorumlanması gerekirken bu ibare bağlamında söz konusu haklar yönetmelikte genişletilmiş⁶³ ve geniş yorumlanmıştır (m. 42/2)⁶⁴.

Yukarıda belirtilen bu eleştiriler doğrultusunda kanun koyucu madde hükmüne ilişkin tereddütleri gidermek, uygulamadan kaynaklanan sorunları ortadan kaldırmak ve özellikle maddede yer alan hakları genişletmek için 29.

⁶¹ **Aybay**, s. 207-208; **Çiçekli**, Çıkma, s. 71-72; **Doğan**, Vahit/Odabaşı, Hasan: Yargı Kararları Işığında Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku, Ankara 2004, s. 138-141. Amaca göre yorum yapılması gerektiği konusunda bkz. Danıştay E. 2000/3814 - K. 2002/1250 (**Doğan/Odabaşı**, s. 139-140). Aksi fikirde, **Turhan**, s. 52; **Sargın**, s. 187 ve dn. 400.

⁶² **Turhan**, s. 52-54, **Nomer**, Vatandaşlık, s. 102-103, dn. 89; **Gürzumar**, s. 161.

⁶³ “...Türkiye’de *ikamet, seyahat, çalışma, yatırım, ticari faaliyet, miras, taşınır-taşınmaz mal satın alma, ferağ, kiralama gibi konularda, Türk vatandaşlığına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler*” (Yönetmelik m. 42/2).

⁶⁴ **Turhan**, s. 55-57; **Nomer**, Vatandaşlık, s. 103, dn. 90; **Aybay**, s. 208. Ayrıca diğer bazı noktalara ilişkin çelişki ve eleştiriler için bkz. **Turhan**, s. 61-62; **Nomer**, Vatandaşlık (14. Baskı), s. 92 vd.

maddeyi 29.6.2004 tarih ve 5203 sayılı Kanun⁶⁵ ile yeniden düzenlemiştir⁶⁶. Bu düzenleme daha sonra yürürlüğe giren 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda da aynı amaçla ve benzer şekilde düzenlenmiştir. 5203 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun “Çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişilere tanınan haklar” başlıklı 28. maddesinde de esas itibariyle aynı şekilde yer alan hükme göre,

“Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve kendileri ile birlikte işlem gören çocukları; milli güvenliğe ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla askerlik hizmetini yapma yükümlülüğü, seçme ve seçilme, kamu görevlerine girme ve muafiyet veya ev eşyası ithal etme hakları dışında, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tabi olmak şartıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler”.

Görüldüğü üzere yeni düzenlemede eskisine nazaran bazı önemli değişiklikler yer almaktadır. Öncelikle, maddede düzenlenen haklardan yararlanacak olanlar bakımından çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığından ayrılanlar ve “kanunî mirasçıları” yerine, Türk vatandaşlığından ayrılanlar ile “kendileri ile birlikte işlem gören çocukları” ifadesi yer almıştır. Böylece öğretilerdeki eleştirilere uygun olarak Türkiye ile hiçbir bağı olmayan kişilere ayrıcalıklar tanınması engellenmiştir⁶⁷. Bunun dışında maddenin yeni şekliyle olumsuz biçimde kaleme alınmış olup, söz konusu kişilerin hangi haklardan yararlanamayacakları açıkça düzenlenmiş olup tereddütlerin giderilmesi sağlanmıştır⁶⁸.

⁶⁵ RG. 6.7.2004 - 25514.

⁶⁶ **Nomer**, Vatandaşlık, s. 103, dn. 90.

⁶⁷ Bu durumda çıkma belgesinde kayıtlı olmayan veya sonrada doğmuş olan çocukları bu haklardan yararlanamayacaklardı. **Nomer**, Vatandaşlık, s. 104.

⁶⁸ Ayrıca bkz. **Aybay**, s. 208-218.

B. 6304 SAYILI KANUN İLE GETİRİLEN DEĞİŞİKLİKLER VE ÇIKMA İZİNİ ALAN KİŞİLERİN HAKLARI

2012 yılında 6304 sayılı Kanun⁶⁹ ile yukarıda açıklamış olduğumuz Türk Vatandaşlığı Kanununun 28'inci maddesi deėiőtirilerek kapsamı da genişletilmiştir. Deėiőtikliėin baŐlıca sebepleri arasında, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan bir kısım istisnalar hariç aynen yararlanma hakkı olan kanun kapsamındaki kiőtilerin, bu haklarını kullanmakta zorluk çekmeleridir. Zira söz konusu hakları kullanmalarını sağlamak için bu kiőtilere verilen "mavi kart" (eski ismiyle pembe kart)⁷⁰, herhangi bir kimlik numarası içermemekte ve kimlik yerine de geçmemekteydi. Zira, vatandaşlıktan çıkan bu kiőtilerin çıkma anından itibaren nüfus kayıtları kapatılmakta ve bu bağlamda eski Türkiye Cumhuriyeti kimlik numaraları muhafaza edilmekle beraber hiçbir işlem yapılamıyordu. Dolayısıyla kendilerine ait özel bir kimlik numarası olmayan mavi kart sahibi kiőtiler, vatandaşlık numarası ile işlem yapılan her yerde sorunlar yaşamaktaydı. Ayrıca maddede düzenlenen haklardan sadece vatandaşlıktan çıkan kiőtiler ile birlikte işlem gören çocukları faydalanabilmekte, sonradan doğan çocuklarına bu haklar tanınmamakta ve bu durumda sonradan doğan nesillerin Türkiye ile olan irtibatları zayıflayabilmektedir. Bu sebepler altında kanun koyucu 6304 sayılı Kanun ile eskisine nazaran daha uzun, açıklayıcı ve kapsamlı olan bir düzenleme ile Türk Vatandaşlığı Kanununun 28. maddesini deėiőtirmiőtir⁷¹.

6304 sayılı Kanun ile yapılan düzenlemede, Türk Vatandaşlığından izin alarak çıkanların, Türk vatandaşlarının sahip oldukları haklardan kural ola-

⁶⁹ RG. 18.5.2012 - 28296.

⁷⁰ KKTC'de de yabancılara belli Şartlar altında bir nevi sürekli ikamet belgesi olan "beyaz kart" ve "yeŐil kart" isimli bir belgenin verileceği ve söz konusu belgeye sahip yabancılardan ũlkede oy kullanma ve devlette istihdam dışında, KKTC vatandaşlarının sahip oldukları haklardan yararlanabilecekleri konusunda bkz. http://www.yeniduzen.com/detay_ars.asp?a=33475; <http://www.bugunkibris.com/kuzey-kibris-haberleri/162-yan-manet/7304> (15.11.2012)

⁷¹ Ayrıca bkz. "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanun Tasarısı ve İçiŐler Komisyonu ile Anayasa Komisyonu Raporları (1/564)", TBMM Y. Dönemi 24, Y. Yılı 2, S. Sayısı: 201.

rak aynen yararlanacakları prensibi muhafaza edilmiş olup, yararlanılamayacak haklar tek tek sayılmıştır. Buna göre maddenin öncelikle kimleri kapsadığını açıkladıktan sonra, bu kişilerin hangi haklardan yararlanıp yararlanamayacaklarını ve son olarak da bu haklardan yararlanma usulleri ile bu bağlamda mavi kart düzenlemesinde yapılan değişikliği açıklamak gerekir.

1. Kişi Bakımından Uygulama Alanı

6304 sayılı Kanunla değişik Türk Vatandaşlığı Kanununun 28. maddesinde sağlanan ayrıcalıklardan yararlanacak olan kişiler olarak “*Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve üçüncü dereceye kadar olan altsoyları*” şeklinde farklı bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre ancak doğum ile Türk vatandaşlığını kazanmış yani, aslî vatandaşlık niteliğinde Türk vatandaşlığına sahip olan kişiler bu madde kapsamında yer almaktadır. Doğumla kazanılan asli Türk vatandaşlığı ya soy bağı (kan - jure sanguinis) esasına göre ya da istisnai olarak doğum yeri (toprak - jure soli) esasına göre kendiliğinden kazanılır (TVK m. 6-8)⁷². Kanun koyucu konuya ilişkin ilk düzenlemeyi yaptığı 1995 yılından bu yana, sonra ve doğum dışı bir yolla Türk vatandaşlığını kazanmış olan kişilerin böyle bir haktan yararlanmalarını arzu etmemiştir. Bu sebeple de sonradan Türk vatandaşlığını kazanmış olan kişilerin çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybetmeleri halinde söz konusu düzenlemeden faydalanmaları mümkün değildir⁷³.

Doğumla Türk vatandaşı olan bu kişilerin ayrıca İçişleri Bakanlığından izin almak suretiyle Türk vatandaşlığından çıkmış olmaları gerekir. Ancak bu izni yabancı devlet vatandaşlığını kazanmadan önce veya sonra almış olmalarının bir önemi olmadığı gibi, yabancı devlet vatandaşlığını hangi gerekçe ile kazandıklarının da bir önemi yoktur. Zira 5901 sayılı yeni Türk Vatandaşlığı Kanununda eski düzenlemeden farklı olarak, izin almadan yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmanın artık bir kaybettirme nedeni

⁷² Ayrıntılı bilgi için bkz. **Nomer**, Vatandaşlık, s. 57-63; **Doğan**, s. 51-68; **Erdem**, s. 79-95.

⁷³ **Doğan**, s. 133; **Çavuşoğlu**, s. 30.

sayılmadığı da dikkate alınmalıdır. Bu sebeple de çıkma izninin önce veya sonra alınmış olmasının da bir önemi yoktur⁷⁴.

Bu bağlamda Türk Vatandaşlığı Kanununun 34. maddesinde düzenlenmiş olan Türk vatandaşlığını seçme hakkının kullanılmasıyla kaybeden kişilerin de 28. madde kapsamında değerlendirilmelerinde **prensip olarak** bir engel bulunmamaktadır. Zira seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılabilen kişiler arasında doğumla (kan veya toprak esasına göre) Türk vatandaşlığını kazanmış kişiler de yer almaktadır⁷⁵. Bu durumda doğumla Türk vatandaşı olan bir kişi seçme hakkını kullanma yolu ile Türk vatandaşlığından ayrılmak istiyorsa, süresi içinde (ergin olmalarından itibaren 3 yıl içinde) İçişleri Bakanlığından ıkma izni alarak 28. maddede düzenlenmiş olan haklardan faydalanmasının mmkn olması gerekecektir⁷⁶. TVK m. 25, çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden ve doğumla Türk vatandaşı olanların 28. madde kapsamındaki haklardan yararlanacaklarını düzenlemiŐtir. Bu durumda doğumla Türk vatandaşı olan ve seçme hakkını kullanma yoluyla Türk vatandaşlığından çıkmaları mmkn olan kişilerin çıkma izni alabilmek için kanunda yer alan Şartları taşımaları halinde, zaten kendileri için daha avantajlı olan “ıkma izni” almak suretiyle Türk vatandaşlığından ayrılmayı tercih edecekleri düŐünülebilir. Ancak yine de doğumla Türk vatandaşı olan ve fakat 25. maddenin

⁷⁴ Doğan, s. 131, 133. Ayrıca bkz. Turhan/Tanrıbilir, s. 103-104, dn. 46.

⁷⁵ Türk vatandaşlığının seçme hakkı ile kaybı başlığını taşıyan Türk Vatandaşlığı Kanununun 34. maddesine göre, “(1) AŐađıda durumları belirtilenler, ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde Türk vatandaşlığından ayrılabilirler. a) Ana ya da babadan dolayı soy bağı nedeniyle doğumla Türk vatandaşı olanlardan yabancı ana veya babanın vatandaşlığını doğumla veya sonradan kazananlar. b) Ana ya da babadan dolayı soy bağı nedeniyle Türk vatandaşı olanlardan doğum yeri esasına göre yabancı bir devlet vatandaşlığını kazananlar. c) Evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığını kazananlar. ) Doğum yeri esasına göre Türk vatandaşı oldukları halde, sonradan yabancı ana veya babasının vatandaşlığını kazananlar. d) Herhangi bir Şekilde Türk vatandaşlığını kazanmış ana veya babaya bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazananlar. (2) Yukarıdaki hükümler gereğince vatandaşlığın kaybı ilgiliyi vatansız kılacak ise seçme hakkı kullanılamaz”.

⁷⁶ Aynı yönde bkz. Doğan, s. 171-172 ve dn. 2.

özellikle (c) ve (ç) bentlerinde aranan şartlar sebebiyle bu hakkı kullanamayanların tek çaresi “seçme yolu” ile Türk vatandaşlığının kaybıdır⁷⁷. Bu durumda madde 28 kapsamındaki haklardan da yararlanmaları mümkün olamayacaktır.

Yeni düzenlemeye göre Türk vatandaşlığından çıkan kişiler gibi söz konusu haklardan yararlanacak olan bu kişilerin alt soyunun kapsamı da genişletilmiştir. Eskide sadece “çıkma belgesinde kayıtlı reşit olmayan çocukları” şeklinde yer alan hüküm sebebiyle, bu kişinin çıkma belgesinde kayıtlı olmayan ve sonradan doğmuş olan çocukları bu haktan yararlanmıyor iken, yapılan yeni düzenleme ile “üçüncü dereceye kadar altsoyları” ifadesine yer verilerek bu kapsam fazlasıyla genişletilmiştir⁷⁸. Madde gerekçesinde de ifade edildiği üzere amacın, Türk vatandaşlığından çıkanların ve altsoylarının haklarının korunması olduğu ve bu şekilde Türkiye ile irtibatlarının ve duygusal bağlarının güçlendirilmesini temin etmek olduğu ifade edilmiştir. Düzenlemenin devamında bu kapsamın üçüncü dereceden altsoy ile yani Türk vatandaşlığından çıkan kişinin torununun çocuğu ile sınırlı kalamayabileceği ve Bakanlar Kurulunun gerekli görmesi durumunda üçüncü dereceden de fazla genişletebileceği öngörülmüştür (m. 28/4). Ancak kapsamın kişi bakımından bu kadar geniş tutulması ve Bakanlar Kurulunun bireysel mi yoksa genel olarak mı bu kapsamı genişletme konusunda takdir yetkisini kullanacağı konusunun açık olmaması sebebiyle düzenleme tartışılabilir bir niteliğe sahiptir⁷⁹.

Kanun koyucu doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve üçüncü dereceye kadar olan altsoylarının hangi haklardan yararlanabileceklerini düzenlemek yerine, maddede istisnai olarak Türk vatandaşları gibi aynen yararlanamayacakları hak ve yükümlü-

⁷⁷ 25. madde: “... c) Herhangi bir suç veya askerlik hizmeti nedeniyle aranan kişilerden olmamak. ç) Hakkında herhangi bir mali ve cezai tahdit bulunmamak”.

⁷⁸ “Bu madde hükümlerinden yararlanacak olan altsoyun, üstsoyu ile soy bağımlı belgelendirmesi şarttır” (m. 28/5).

⁷⁹ **Turhan/Tanrıbilir**, s. 104-105, dn. 48. Ayrıca bkz. **Güngör**, s. 153 ve dn. 442.

lÛklere yer vermiŐtir⁸⁰. Buna göre 28. madde kapsamında bulunan kişiler sadece TÛrk vatandaşları için hem bir hak hem de bir yÛkÛmlÛlÛk olan ve Anayasamızda belirtilen seçme ve seçilme hakkı ile askerlik hizmetini yapma yÛkÛmlÛlÛgÛne sahip değildirler. Bunların dışında kural olarak muafin araç ve ev eşyası ithal etme hakları da bulunmamaktadır (m.28/2)⁸¹. Ancak 27.10.1999 tarihli 4458 sayılı GÛmrÛk Kanunu'nun 130 ve 131 maddeleri kapsamında eskiden geçici ithalat yoluyla taşıt getirmeleri mÛmkÛn olmayan 28. madde kapsamındaki kiŐilere⁸², gÛmrÛk mevzuatında yapılan değişiklik ile geçici ithalat yoluyla taşıt getirme yolu açılmıŐtır.

⁸⁰ Ancak 28. maddenin dışında başka kanunlarda da bu kişilerin yararlanabileceği haklar ayrıca ve açıkça belirtilmiştir. Örneğin 2644 sayılı Tapu Kanununun 36. maddesinde 6302 sayılı ve 03.05.2012 tarihli kanunla yapılan değişiklik ile TÛrk Vatandaşlık Kanununun 28. maddesi kapsamındaki, doğumla TÛrk vatandaşlığını kazanmış olup çıkma izni almak suretiyle ayrılmıŐ olanların taşınmaz edinme konusunda da TÛrk vatandaşlarıyla aynı haklara sahip oldukları bir kez daha açıkça dÛzenlenmiŐtir. Buna göre 36. maddede yer alan dÛzenleme Şu Őekildedir: "29/5/2009 tarihli ve 5901 sayılı TÛrk Vatandaşlığı Kanununun 28 inci maddesi kapsamındaki kişiler hariç olmak Ûzere yabancı uyruklu gerçek kişilerin, yabancı Ûlkelerin kanunlarına göre kurulmuŐ tÛzel kişilerin ve uluslararası kuruluŐların yüzde elli veya daha fazla oranda hissesine sahip oldukları veya yönetim hakkını haiz kişilerin çoğunluğunu atayabilme veya görevden alabilme yetkisine sahip oldukları TÛrkiye'de kurulu tÛzel kiŐiliđe sahip Őirketler, ana sözleŐmelerinde belirtilen faaliyet konularını yÛrÛtmek Ûzere taşınmaz mÛlkiyeti veya sınırlı aynı hak edinebilir ve kullanabilirler."

⁸¹ Muafin kavramı ile kast edilen "bedelsiz ithalat"tır. Belirli Şartların varlığı halinde yurt dışında yaşayan TÛrk vatandaşlarımızın ikametlerini TÛrkiye'ye nakletmeleri (kesin dnÛŐ) durumunda ev eŐyalarını gÛmrÛk vergisi ödemeden TÛrkiye'ye ithal etme hakları vardır. **avuoğlu**, s. 34; **Tarman**, s. 223, dn. 47.

⁸² TÛrk vatandaşlığından izin almak suretiyle ayrılan kişilerin, Geçici İthal Rejimi kapsamında "Yabancı Taşıtlar Geçici Giriş Karnesi" (Mavi Karne) yolu ile taşıt getirme konusunda yabancılara tanınan haklardan yararlanamayacaklarına ilişkin eski dÛzenleme konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **GÛven**, Pelin: "Yabancılara TÛrkiye'de Taşıt Satışı ve Devri", Kazancı Hukuk, İŞletme ve Maliye Dergisi, Sayı 9, Yıl 2005, s. 7-21, s. 10-13.

Belirli şartların⁸³ varlığı halinde 28. madde kapsamındaki kişilere de “Yabancı Taşıtlar Geçici Giriş Karnesi” (Mavi Karne) verilmek suretiyle özel kullanımlarına mahsus taşıtlarını Türkiye’de kullanabilmeleri artık mümkündür⁸⁴.

28. maddenin 2. fıkrasının devamında bu madde kapsamında bulunan kişilerin sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış haklarının saklı olduğu ve bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tabi olacakları düzenlenerek muhtemel hak kayıplarının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Zira 3201 sayılı “Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun”⁸⁵ ile bu kanunun 12. maddesine istinaden çıkarılan “Yurtdışında Geçen Sürelerin Borçlandırılması ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik”⁸⁶ kapsamında yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarının bu süreleri Türk sosyal güvenlik mevzuatına göre borçlanmaları ve buna bağlı hakları talep etmelerinin mümkün olduğu düzenlenmiştir. Ancak kapsam başlıklı Kanunun 1. ve Yönetmeliğin 3. maddesinde ilgili Türk vatandaşlarının başvurmasından söz edilmektedir. Bu noktada Türk Vatan-

---

⁸³ Geçici ithalat rejimi kapsamında ithalat vergilerinden tam muafiyet uygulanmak suretiyle yurda geçici olarak girişi yapılan kişisel ve ticari kullanıma mahsus yabancı plakalı kara taşıtlarının yurda giriş-çıkış ve takip işlemlerinde, 22/04/2011 tarihli ve 27913 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 1 Seri No.lu Geçici İthal Edilen Kara Taşıtlarına İlişkin Gümrük Genel Tebliğine ilişkin 15.06.2011 tarihli (2011/10) Genelgenin 10. maddesine göre, “5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 28 inci maddesi kapsamı kişiler ile ikamet tezkerelerinde “çalışma izninden muafıtır” şerhi bulunan kişilerden çalışma izin belgesi aranmamakla birlikte, sosyal güvenlik kurumundan alınacak belge ile çalıştıklarının ispatı istenilir. Belge ibraz edilememesi durumunda, SGK internet sitesinden alınmış dokümanlar da kabul edilir. Söz konusu dokümanların, kişinin tescil kaydının bulunduğu (sigortalılık tescil kaydı tespiti vb.) ve halen sigortalı olarak çalıştığı (sigortalı hizmet dökümü vb.) bilgilerini içermesi gerekmektedir”. Ayrıca bkz. <http://www.taxfreecar.net/icerik/2045/38/0/Mavi-Kart-Pembe-Kart>.

⁸⁴ Bkz. <http://www.turing.org.tr/tr/mavikarne.asp>.

⁸⁵ RG. 22.5.1985 - 18761.

⁸⁶ RG. 6.11.2008 - 27046.

daŐılıđı Kanunun 28. maddesi uygulama alanı bulacaktır ve madde kapsamındaki eski TÛrk vatandaşları da bu haklardan yararlanabilecekler ve bir hak kaybına uđramayacaklardır⁸⁷.

6304 sayılı Kanun ile 28. madde de yapılan bir diğer önemli dÛzenleme ise, madde kapsamında sayılan kişilerin kamu hizmetlerine girebilmelerine iliŐkindir. Buna göre, “*Bu madde kapsamında bulunan kişiler, bir kadroya dayalı ve kamu hukuku rejimine tabi olarak asli ve sÛrekli kamu hizmeti görevlerinde bulunamazlar. Ancak kamu kurum ve kuruluşlarında iŐi, geçici veya sözleşmeli personel olarak çalıŐtırılabilirler*” (m. 28/3).

28. maddede yapılan değişiklikten önce, eski madde kapsamında sayılan kişilerin “kamu görevlerine girme” haklarının olmadığı Şeklinde genel bir ifade yer almaktaydı. Burada yer alan kamu görevi ifadesi ile ne anlaŐılması gerektiği açık olmadığı gibi farklı yorumlara da sebep olmaktadır. **Nomer**'e gre⁸⁸, (mÛlga) 28. madde kapsamındaki kişilerin, kamu hizmeti görebilmeyi TÛrk vatandaşı olma Şartına bağlayan kamu kuruluşlarında çalıŐmaları mÛmkÛn değildi. Buradaki belirleyici kıstasın, grÛlecek hizmetin “kamu hizmeti” niteliğinde olması gerektiği ve bu sebeple de bu kişilerin kamu hizmeti gören “kamu görevlisi” veya “devlet memuru” olamayacaklarını ifade etmiŐtir. Buna karşın **avuŐođlu**⁸⁹, “kamu görevine girme” kavramının dar yorumlanması gerektiğini ve bundan sadece “Devlet Memurluğu”nun anlaŐılması gerektiğini ifade etmiŐtir.

Anayasamızın “Siyasî Haklar ve ödevler” başlığını taşıyan drdÛncÛ blÛmÛnde yer alan ve kamu hizmetine girme hakkını dÛzenleyen 70. maddesine göre “Her TÛrk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir”. Bu bağlamda 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu⁹⁰ da memur olabilmeyi TÛrk vatandaşı olmak Şartına bađlamıŐtır (m. 48). Ancak bu kanunda aynı zamanda yabancıların, kamuda ihtiyaç duyulan alanlarda memur sıfatı

⁸⁷ **Turhan/Tanrıbilir**, s. 106-107. Ayrıca bkz. Yargıtay 10. H.D. , E. 2009/869, K. 2010/6691, T. 6.5.2010.

⁸⁸ **Nomer**, Vatandaşlık, s. 105.

⁸⁹ **avuŐođlu**, s. 34.

⁹⁰ RG. 23.7.1965 - 12056.

taşımaksızın sözleşmeli personel olarak çalıştırılabilecekleri kabul edilmiştir (m. 4/B). Dolayısıyla yabancıların kamu görevlisi olamayacağı konusunda mutlak bir yasak söz konusu olmayıp, belli şartların varlığı halinde yabancılara da kamu görevlisi olabilme hakkı tanınmıştır⁹¹.

Söz konusu düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere Türk Yabancılar Hukukunda, yabancıların kamu kurum ve kuruluşlarında işçi, geçici veya sözleşmeli personel olarak çalıştırılabilmelerinde engel bir hüküm zaten bulunmuyordu⁹². Buna karşın eski düzenlemede yer alan genel ifade sebebiyle oluşan tereddütler 28. maddede yapılan yeni düzenleme ile daha açık bir şekilde ifade edilerek giderilmiştir.

Ancak bu düzenleme yine de eleştiriye açıktır. Zira hukukumuzda 25.9.1981 tarih ve 2527 sayılı “Türk Soylu Yabancıların Türkiye’de Meslek ve Sanatlarını Serbestçe Yapabilmelerine, Kamu, Özel Kuruluş veya İşyerlerinde Çalıştırılabilmelerine İlişkin Kanun”⁹³ ile Türk soylu yabancılar; Türk Silahlı Kuvvetleri ve güvenlik teşkilatı hariç diğer bütün kamu, özel kuruluş ve işyerlerinde çalışabilmekteler. Türk soylu yabancılar kanunlarda Türk vatandaşlarının yapabileceği belirtilen meslek, sanat ve işlerde çalışabilmeleri için çalışma izni almaları ve özel kanunlarda aranan niteliklere sahip olmaları şartıyla çalışabilirler⁹⁴. Bu bağlamda Türk soylu yabancıların devlet kurumlarında memur olmaları da mümkündür⁹⁵.

⁹¹ **Çelikel/Gelgel**, s. 278-279; **Aygül**, Musa: “Türk Vatandaşlığını Çıkma İzni Alarak Kaybeden Kişilerin Kamu Görevine Girme Yasağı”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIV, Y. 2010, S. 1, s. 31-60, s. 54-55.

⁹² **Turhan/Tarıbilir**, s. 107.

⁹³ RG. 29.9.1981 - 17473.

⁹⁴ **Aybay/Dardağan**, s. 93-95; **Çelikel/Gelgel**, s. 150-152; **Eksi**, Nuray: Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular, 4. Baskı, İstanbul 2012, s. 119-121.

⁹⁵ 2527 sayılı Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin (RG. 14.1.1983 - 17928) 11. maddesine göre, “*Bu Yönetmelik esaslarına göre, kendilerine çalışma veya çalıştırılabilme izni verilenler, bu izin süresince, sadece Türk vatandaşlarına hasredilen işleri de yapabilirler. Bunlar... memur olabilmek için genel veya özel kanunların aradığı Türk vatandaşı olma şartından istisna edilirler*”. Hükümde açıkça Türk soylu yabancıların memur olabilecekleri kabul edilmiştir. **Çelikel/Gelgel**, s. 151; **Çavuşoğlu**, s. 33.

Söz konusu düzenleme ile Türk soylu yabancılara sadece Türk vatandaşlarına hasredilmiş olan sanat ve meslekler ile açıkça memur olabilme hakkı tanınmış iken; Türk vatandaşlığını doğum ile aslen kazanmış ve çoğu kez “zorunlu” olarak Türk vatandaşlığından çıkmak zorunda kalan Vatandaşlık Kanunumuzun 28. maddesi kapsamındaki eski Türk vatandaşlarımıza sadece kamu kurum ve kuruluşlarında işçi, geçici veya sözleşmeli personel olarak çalışabilme hakkı verilmesinin amaca uygun olmayan bir düzenleme olduğu kanaatindeyiz. Bu sebeple 28. madde kapsamındaki eski Türk vatandaşlarının da en az Türk soylu yabancılara sağlanan çalışma hakları kadar hakların sağlanması gerekir⁹⁶.

Yine bu konuda belirtilmesi gereken, ayrıcalıklı yabancılar arasında gösterilenler sadece 28. madde kapsamındaki eski Türk vatandaşları ile “Türk soylu” yabancılardan ibaret değildir. Bunların dışında KKTC vatandaşlarının da çok özel bir konumu söz konusudur. Zira Türkiye ile KKTC arasında 2001 yılında imzalanan “İki Ülke Vatandaşlarına İlave Kolaylıklar Tanınmasına İlişkin Anlaşma”⁹⁷ uyarınca Türkiye’de çalışan ve ikamet eden KKTC vatandaşları “Türk soylu” yabancılara kolaylıklar sağlayan 2527 sayılı Kanun kapsamından çıkartılarak daha özel bir statüyü kavuşturmaları sağlanmıştır (m. 2). Anlaşmanın giriş kısmında belirtildiği üzere bu anlaşmanın amacı, KKTC vatandaşlarının, Türk vatandaşlarına tanın tüm ekonomik ve sosyal haklardan yararlanmasını sağlamaktır⁹⁸.

Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler yukarıda belirtilen istisnalar dışında Türk

⁹⁶ Aynı yönde **Çavuşoğlu**, s. 34. Ayrıca krş. **Aygül**, s. 56.

⁹⁷ RG. 6.1.2000 - 23928. “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İki Ülke Vatandaşlarına İlave Kolaylıklar Tanınmasına İlişkin Anlaşma Hakkında Karar”.

⁹⁸ Bkz. **Aybay/Dardağan**, s. 95-96. Ayrıca Türk Vatandaşlığı Kanununa göre, “*Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşları, Türk vatandaşı olmak istediklerini yazılı olarak beyan ettikleri takdirde Türk vatandaşlığını kazanırlar*” (m. 42/1). Bu hüküm sayesinde Türk vatandaşlığına alınma konusunda da KKTC vatandaşlarına, diğer yabancılara nazaran çok geniş bir ayrıcalık tanınmıştır.

vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam etmekle beraber bu konuda genel bir sınırlama olarak kanun koyucu, eskiden olduğu gibi “milli güvenliğe ve kamu düzenine ilişkin hükümleri” saklı tutmuştur (m. 28/1). Aslında yabancı devlet vatandaşları için konulan “milli güvenliğe ve kamu düzenine” ilişkin sınırlayıcı hükümler, çıkma izni olarak Türk vatandaşlığından ayrılan kişiler için de geçerlidir⁹⁹. Getirilen bu genel sınırlamanın yerinde olup olmadığı tartışılabilir olsa da, madde kapsamında yer alan kişilerin “imtiyazlı” bir statüye sahip olsalar da “yabancı” bir devlet vatandaşlığına sahip oldukları da bir gerçektir¹⁰⁰.

Maddede yer alan “milli güvenliğe ilişkin hükümler” kavramı ile devletin iç ve dış güvenliğine ilişkin hükümler anlaşılrsa da, “kamu düzenine ilişkin hükümler” kavramı son derece muğlak ve genel bir kavramdır¹⁰¹. Zira hangi hükümlerin kamu düzenine ilişkin olduğu konusunda genel bir tarif verilemeyeceği gibi, bu gibi hükümleri hem kamu hukuku hem de özel hukuk alanında bulmak mümkündür. Bu sebeple bir hükmün kamu düzenine ilişkin olup olmadığını belirleyebilmek için, o hükmün konuluş amacını ve somut olaydaki işlevini değerlendirmek gerekir¹⁰².

Söz konusu muğlak “milli güvenliğe ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla” ifadesi sebebiyle uygulamada bu sınırlamanın kapsamının genişletilmesine sebep olabilmektedir. Zira Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Yabancı İşler Dairesi Başkanlığı’nın mülga Türk Vatandaşlık Kanununun 5203 sayılı değişik 29. maddesine ilişkin 2004/22-1593 no’lu genelgesinde bu muğlak ifadenin ne kadar geniş ve hatta kanuna aykırı kullanıldığını görebilmek mümkündür¹⁰³.

⁹⁹ Nomer, Vatandaşlık, s. 105.

¹⁰⁰ Çavuşoğlu, s. 35. Ayrıca bkz. Erdem, s. 217-218.

¹⁰¹ Nomer, Vatandaşlık, s. 105; Turhan, s. 58; Erdem, s. 217.

¹⁰² Nomer, Vatandaşlık, s. 105. Ayrıca bkz. Tarman, s. 224-225.

¹⁰³ Söz konusu genelgeye göre, “3- Türk vatandaşlığını doğumla kazanmış olup da, sonradan izin almak suretiyle (Asya ve Afrika’daki tüm devletler ile Avrupa’daki Polonya, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Arnavutluk, Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Yugoslavya’nın dağılmasıyla ortaya çıkan Bosna-Hersek,

Türk Vatandaşlık Kanununda çıkma izni alanların hangi devletin vatandaşlığına sahip oldukları konusunda bir ayırım yapılmadan Türk vatandaşları gibi haklara özellikle de taşınmazlar konusundaki haklara sahip olabilecekleri konusunda bir kısıtlamaya gidilmemişken, bu genelge ile bazı ülke vatandaşlığına geçenlerin durumu ağırlaştırılmıştır. Türk Vatandaşlık Kanununda mevcut olmayan sınırlamanın genelge ile getirilmesi mümkün değildir. Bu yönde bir kısıtlamaya gidilmek isteniyorsa bunun kanun ile düzenlenmesi gerekir¹⁰⁴

3. Mavi Kart Düzenlemesi

Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ile üçüncü dereceye kadar olan altsoylarına, talepleri halinde 28. maddede belirtilen haklardan faydalanabileceklerini gösteren “Mavi Kart” adı verilen bir belge düzenlenir (m. 28/6). Daha önce Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 3. maddesinde tanımlanan ve yine yönetmeliğin 53 ila 55. maddeleri arasında ayrıntılı olarak düzenlenmiş olan “Mavi Kart”, ilk kez 6304 sayılı Kanun ile Türk Vatandaşlığı Kanununa girmiştir. Bu kart aynı zamanda yapılan son değişiklik ile 21.2.1963 tarih ve 210 sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu kapsamına alınmıştır. Böylece mavi kart artık kimlik kartı olarak da kullanılabilir¹⁰⁵ ve 28. maddenin sağladığı hakların kullanılmasında Mavi Kartın ibrazı yeterli olacaktır (m. 28/7)¹⁰⁶. Ayrıca 28. madde kapsamında bulunan

Hırvatistan, Slovenya, Makedonya, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti (Sırbistan) vatandaşlığına geçenler hariç) yabancı bir devlet vatandaşlığına geçen...”.

¹⁰⁴ **Eksi, Nuray:** Yabancıların Türkiye’de Taşınmaz İktisabı, 2. Bası, İstanbul 2012, s. 232-235. Ayrıca KKTC vatandaşları da Türkiye’de taşınmaz edinirken Türk vatandaşlarıyla eşit muameleye tabi olmaktadır. **Eksi,** Taşınmaz, s. 238 ve s. 389. Ayrıca bkz. yukarıda dn. 94.

¹⁰⁵ Bu yönde bkz. TBMM Genel Kurul Tutanağı, 24. Dönem 2. Yasama Yılı, 104. Birleşim, 9.5.2012.

¹⁰⁶ 6304 sayılı Kanun ile yapılan yeni düzenlemeden önce Mavi Kart, kurumlardan hizmet alınması sırasında yabancı kimlik belgesi ile birlikte ibrazı zorunluydu. Zira mavi kart kimlik belgesi olarak kullanılmamaktaydı. Konuya ilişkin Yönetmeliğin 53. maddesi halen yürürlükte olmakla beraber, söz konusu yönetmeliğin ilgili

kişilere İçişleri Bakanlığının tespit edeceği esaslar çerçevesinde kimlik numarası da verilecektir. Böylece Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası aranan yerlerde bu kimlik numarası kullanılarak kişilerin günlük hayatta yaşadıkları sorunlar asgariye indirilmiş olacaktır (m. 28/8). Mavi Kart yurt dışında dış temsilcilikler, yurt içinde ise il müdürlüklerince düzenlenir. Gerekli görülen hallerde Genel Müdürlükçe de Mavi Kart düzenlenebilir (Yönetmelik m. 53/2).

6304 sayılı Kanun ile 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda¹⁰⁷ da 28. maddeye paralel değişiklikler yapılmıştır. Buna göre, doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve bunların altsoylarının kayıtlarının elektronik ortamda tutulan Mavi Kartlılar kütüğüne kaydedileceği hüküm altına alınmıştır (Nüfus Kanunu m. 3/1(n), m. 8/A). Böylece Türkiye ile yakın irtibatı olan bu kişiler ile ilgili kullanılacak sağlıklı bir veri tabanı da oluşturulmuş olacaktır.

SONUÇ

Göç olgusunun en yüksek seviyelere ulaşmış olduğu günümüzde insanlar, doğumla vatandaşlığını kazandıkları ülkelerinin sınırlarını aşarak yabancı ülkelerde yaşamaya başlamışlardır. Önceleri bu ülkelere geçici olarak giden bu kişiler zamanla bu ülkelere yerleşmişler ve haklı olarak gittikleri ülke vatandaşlarının sahip olduğu haklara sahip olmak, bu amaçla sahip oldukları devlet vatandaşlıkları yanında yaşadıkları bu devletlerin vatandaşlıklarına da (çifte vatandaşlığa) sahip olmak istemişlerdir. Bu açıdan devletlerin çelişen menfaatleri sebebiyle farklı tercihler benimsemişlerdir. Çifte vatandaşlığın kabulü veya reddi kuşkusuz politik, ekonomik ve sosyal nedenlere dayanabilir. Göç veren devlet yurt dışında bir lobby oluşturmakla birlikte burada yaşayan vatandaşlarının kendisi ile olan bağlarını koparmalarını ve bu bağlamda mümkünse yabancı devlet vatandaşlığını da kazan-

---

hükümlerinin 6304 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemelere paralel olarak değiştirileceği muhakkaktır. Zira normlar hiyerarşisine göre yönetmeliğin kanun ile çelişmesi mümkün değildir.

¹⁰⁷ RG. 29.4.2006 - 26153.

malarını ister. Buna karşın g alan devletler, yabancuların daha iyi entegre ve belki de asimile olmaları için ilk vatandaşlığını terk etmesini tercih edecektir. Yabancı Ŗlkelere göç eden birey açısından ise ifte vatandaşlık, ana vatana yeniden dönebilme imkânını saklı tutan bir araç olarak algılanmakta ve ana vatanında sahip olduğu bir kısım haklarını koruyabilme anlamına gelmektedir.

Yine bu dönemde yurt dışında yaşayan TŖrk vatandaşlarının sayısında bŖyŖk artıŐlar olmuştur. TŖrkiye dışında yaşayan TŖrk vatandaşları, buldukları Ŗlkelerde siyasi, ekonomik, kŖltŖrel ve sosyal açıdan daha etkin olabilmek için yaşadıkları Ŗlkelerin vatandaşlığına sahip olma çabası içindedirler. Bazı devletler Ŗlkesinde yaşayan TŖrk vatandaşlarına, TŖrk vatandaşlığını kaybetmeden kendi vatandaşlığını vererek çok vatandaşlığa sahip olmalarına imkân tanımaktadır. Almanya, Avusturya ve Danimarka gibi Ŗlkelerde yaşayan TŖrk vatandaşları ancak TŖrk vatandaşlığından izinle çıkarak buldukları Ŗlkelerin vatandaşlığını kazanabilmektedirler.

TŖrkiye Cumhuriyeti, vatandaşlarının yaşadıkları yabancı devletlerin vatandaşlıklarını kazanmaları için onları teŐvik etmiŐtir ve TŖrk vatandaşlığından çıkmaları durumunda da TŖrkiye’de bir hak kaybına uğramamaları için Ŗzellikle TŖrk Vatandaşlık Kanununda 1995 yılından bu yana çeşitli yasal dŖzenlemeler yaparak bunu temin etmeyi amaçlamıŐtır. Böylece TŖrk vatandaşlığından çıkan asli TŖrk vatandaşlarının “yabancı” muamelesine tâbi tutularak bir takım hak kayıplarının ŖnŖne geçmek için TVK’nun konuya ilişkin 28. maddesinde (mŖlga 29. madde) eŐitli değişiklikler yapmış; bu konuda en kapsamlı değişikliği ve bu bağlamda en geniş fazla hakkı tanıyan son deđiŐikliđini 2012 yılında yapmıştır. Söz konusu dŖzenleme ile Doğumla TŖrk vatandaşı olup da çıkma izni alan kişiler ile ŖŖncŖ dereceye kadar altsoylarının TŖrkiye’de sahip oldukları haklar neredeyse TŖrk vatandaşları ile aynı seviyeye getirilmiŐtir. Bu bağlamda bu kişilere sahip oldukları haklarını kullanmak için dŖzenlenen “mavi kart” adı verilen bir nevi kimlik kartının etkisi gŖlendirilmiŐtir. Mavi Kart sahiplerine de TŖrkiye Cumhuriyeti kimlik numarasına benzer iŐleve sahip olan bir numara verilecek ve kimlik numarasının gerekli olduğu yerlerde bu numaralarını kullanabilecekler. Mavi kart değerli kâğıtlar kapsamına alınarak kimlik yerine de

geçmiş oldu. Bu şekilde yabancılar hukuku açısından vatandaş ve yabancı arasında üçüncü ve ayrıcalıklı bir sınıf yaratılmış oldu.

Ancak unutulmamalıdır ki bu düzenlemelerin yapılaş amacı imtiyazlı bir yabancı grubu yaratmak değildi. Amaç, Türklere çifte vatandaşlık hakkı vermeyen ülkelerde yaşayan vatandaşlarımızın bu olumsuzluktan etkilenmelerini için gönül rahatlığı ile ilgili yabancı devlet vatandaşlıklarına geçebilmelerini sağlamak ve hak kayıplarının önüne geçmektir. Bu şekilde Türkiye ile olan organik bağlarının da muhafaza edilmesini sağlamaktır. Eğer bu devletler çifte vatandaşlığı kabul etmiş olsalardı böyle bir hükme (m. 28) ve uygulamaya da gerek kalmayacaktı. Ama yabancı ülkelerin vatandaşlık hukukunu Türkiye olarak bizim düzenlememiz ve çifte vatandaşlığı kabul etmeleri konusunda da bu ülkeleri doğrudan zorlamamız mümkün olmadığından, Türkiye Cumhuriyeti bu yola başvurmak zorunda kalmıştır.

Ancak bu düzenlemelerin daima eksik yanlarının olacağı ve eleştirileceği açıktır. Bu bakımdan getirilecek en doğru çözüm, Türk vatandaşlarına çifte vatandaşlık hakkı vermeyen devletlere diplomatik yollarla baskı yapmak ve çifte vatandaşlık elde edilene kadar bu amaçtan vazgeçmemek olacaktır. Ama bu amaca ulaşılan kadar hukuki olarak yapılacak tek şey, egemenlik hakkımıza dayanarak kendi ülkemizdeki yabancıların hangi şartlar altında hangi haklara sahip olabileceklerini belirleyerek, eski Türk vatandaşlarına “imtiyazlı” bir statü vermek olacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

- Ansay**, Tuğrul: “Türk Alman İlişkilerinde Çifte Vatandaşlık”, Prof. Dr. Ali BOZER’e Armağan, Ankara 1998, s. 609-618.
- Aybay**, Rona/**Dardağan-Kibar**, Esra: Yabancılar Hukuk, 3. Baskı, İstanbul 2010.
- Aybay**, Rona: “Çifte Uyrukluk Sorunu”, İnsan Hakları Yıllığı, C. 15, 1993, s. 101-108.
- Aybay**, Rona: Vatandaşlık Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2008.
- Aygül**, Musa: “Türk Vatandaşlığını Çıkma İzni Alarak Kaybeden Kişilerin Kamu Görevine Girme Yasağı”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIV, Y. 2010, S. 1, s. 31-60.
- Çavuşoğlu**, Ayfer Uyanık: “Türk Vatandaşlık Kanununda 5203 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklik Sonrasında Türk Vatandaşlığından Çıkma”, Yasa Hukuk Dergisi, Yıl 28, S. 260-261, s. 21-39.
- Çelikel**, Aysel/**Gelgel**, Günseli (Öztekin): Yabancılar Hukuku, 18. Bası, İstanbul 2012.
- Çiçekli**, Bülent: “Göç, Vatandaşlık ve Entegrasyon: Alman ve Türk Hukukunda Çifte Vatandaşlık”, Türk Vatandaşlığı Kanun Tasarısı Sempozyumu - Bildiriler (Editörler: Doğan, Vahit/Tanrıbilir, Feriha Bilge/Şit, Banu), Ankara 2008, s. 163-176. (Çifte Vatandaşlık)
- Çiçekli**, Bülent: “Türk Vatandaşlığından İzin Alarak Çıkma”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl 2000, S. 4, s. 63-75. (Çıkma)
- Çiçekli**, Bülent: Yabancılar Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2009.
- Doğan**, Vahit/**Odabaşı**, Hasan: Yargı Kararları Işığında Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku, Ankara 2004.
- Doğan**, Vahit: Türk Vatandaşlık Hukuku, 11. Baskı, Ankara 2012.
- Ekşi**, Nuray: Askerliğin Vatandaşlık Üzerindeki Etkisi ve Özellikle Çifte Vatandaşlığa Sahip Kişilerin Askerlik Yükümlülüğü, 2. Bası, İstanbul 2005.

- Ekşi, Nuray:** Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular, 4. Baskı, İstanbul 2012.
- Ekşi, Nuray:** Yabancıların Türkiye’de Taşınmaz İktisabı, 2. Bası, İstanbul 2012. (Taşınmaz)
- Erdem, B. Bahadır:** Türk Vatandaşlık Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 2011.
- Göğer, Erdoğan:** “Çifte Vatandaşlık”, AÜHFD, C. 44, S. 1-4, 1995, s. 127-181.
- Güngör, Gülin:** Tâbiyet Hukuku, Ankara 2012.
- Gürzumar, Aydanur:** “Türk Vatandaşlığının Kaybında Şahıs İradesinin Önemi”, Prof. Dr. Nihal ULUOCAK’a armağan, İstanbul 1999, s. 135-163.
- Güven, Pelin:** “Yabancılara Türkiye’de Taşıt Satışı ve Devri”, Kazancı Hukuk, İşletme ve Maliye Dergisi, Sayı 9, Yıl 2005, s. 7-21.
- Kaplan, Yavuz:** “Türk Vatandaşlık Kanun Tasarısı Açısından Vatandaşlıktan Çıkma”, Türk Vatandaşlığı Kanun Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008) Bildiriler (Editörler: Doğan, Vahit/Tanrıbilir, Feriha Bilge/Şit, Banu), Ankara 2008, s. 177-183.
- Nomer, Ergin:** “Türk Devletler Özel Hukukunda Çifte Vatandaşlık”, MHB - Prof. Dr. Vedat Raşit SEVİĞ’e Armağan Özel Sayı, S. 1-2, Yıl 14 (1994), s. 55-62. (Çifte Vatandaşlık)
- Nomer, Ergin:** “Türk Vatandaşlık Hukukunun Genel İlkeleri”, İÜ Cumhuriyet’in 75. Yıl Armağanı, İstanbul 1999, s. 733-743. (İlkeler)
- Nomer, Ergin:** Türk Vatandaşlık Hukuku, 17. Bası, İstanbul 2009. (Vatandaşlık)
- Özkan, Işıl/Tütüncübaşı, Uğur:** “Türk Alman Hukukunda Çifte Vatandaşlığa İlişkin Gelişmeler”, AÜHFD - Prof. Dr. Bülent Yurt’un Anısına, C. 57, S. 3 (2008), s. 599-634.
- Sargın, Fügen:** Yabancı Gerçek Kişilerin Türkiye’de Taşınmaz Mal Edinmeleri ve Sınırlı Aynî Haklardan Yararlanmaları, Ankara 1997.

- Tarman**, Zeynep Derya: “Türk Vatandaşlığından Ayrılan ve Yurtdışında Yaşayanların Özel Hukuki Statüsü”, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler (Uluslararası Sempozyum Bildirileri), Ankara 2010, s. 206-230.
- Turhan**, Turgut/**Tanrıbilir**, Feriha Bilge: Vatandaşlık Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2012.
- Turhan**, Turgut: “Türk Vatandaşlığından Çıkanların Hakları”, AÜHFD, C. 46, S. 1-4 (1997), s. 41-65.
- Uluocak**, Nihal: “Çifte Vatandaşlıkta Önceki Vatandaşlığın Terki Sorunu”, MHB - Doç. Dr. Özer ESKİYURT’un Anısına Özel Sayı, S. 1-2, Yıl 10 (1990), s. 197-202.